

Bílé Karpaty

3/2000

Časopis moravsko - slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Rozhovor s Hanou Buchtelovou * Dvě jablka se švem * K historii jména Bílé Karpaty
- * Papírová hnízda * Pohádka o tom, proč jsou malá divoká prasátka pruhovaná

Na str. 2 - 3 najdete **rozhovor** s Hanou Buchtelovou - tkadlenou z Malé Vrbky.

V rubrice **Akce v Bílých Karpatech** na str. 4 - 5 najdete nejen zprávy z některých ochranných táborů (např. na Hutích nebo na Vyškovci), ale i informaci o založení Euroregionu Bílé - Biele Karpaty a pozvánku na festival Týká se to také tebe.

Chcete zasadit strom? Jak na to, se dozvíte v rubrice **Učíme se od mala** na str. 9.

Další památný strom - tentokrát dub u Kamenné boudy vám představíme v rubrice **Zprávy ze Správy** na str. 14.

Krajiny Bílých Karpat v obrazech na str. 18 - 19 vás zavedou do Straňanské kotliny a seznámí vás s několika zajímavými pohledy a vzácnými rostlinami.

Tajemství papírových hnízdek hledáte v rubrice **Tajemství přírody** na str. 20 - 21.

Obsah:

Úvodník

Evropský diplom udělen CHKO a BR Bílé Karpaty 1

Náš rozhovor

Utkaní zatím zůstávám 2

Akce v Bílých Karpatech

Neklid na Hutích, Týká se to také tebe 4

Euroregion Bílé - Biele Karpaty založen, Setkávání v krajině 5

Ovoce našich dědů

Dvě jablka se švem 6

Eolický val u dvora Volenova 7

Učíme se od mala

Dětská literatura, Síla Země 8

Zasad strom, Živá zahrada 9

Historie názvu Bílé Karpaty,

K historii jména Bílé Karpaty 10

Něco z kultury

Horňácké očima Zdenky Jelínkové, Hrad Brumov má výsatu 12

Obrázky z Kopanic (2) 13

Zprávy ze Správy

Památné stromy (2), Už jste byli na výstavě? 14

Bílé Karpaty oceněny 15

Pole neorané

Přežití na rodinné farmě 16

Co jsou to

Gajdy 17

Recepty

Bílá houbová polévka 17

Krajiny Bílých Karpat

Straňanská kotlina 18

Pověsti

Poklad na Skalách 19

Tajemství přírody

Papírová hnízda 20

Pohádka

O tom, proč jsou malá divoká prasátka 22

O zeleném mužčkoví 23

Pro chytré děti 24

Evropský diplom udělen CHKO a BR Bílé Karpaty

Ve čtvrtek 29. června 2000 předali zástupci ředitelství pro udržitelný rozvoj Generálního sekretariátu Rady Evropy, sídlícího ve francouzském Štrasburku, za účasti ministra životního prostředí RNDr. Miloše Kužvarta a dalších významných hostů, představitelům správ tří zvláště chráněných území z České republiky Evropský diplom Rady Evropy. Zmiňovaného mimořádného ocenění se dostalo i Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty.

Co vůbec Evropský diplom znamená a proč byl udělen právě CHKO Bílé Karpaty?

Evropský diplom uděluje Rada Evropy od roku 1973 chráněným územím na našem kontinentě, které jsou významné z hlediska přírodního dědictví celé Evropy a které se vyznačují mimořádnou péčí o toto přírodní bohatství. Připomeňme, že Rada Evropy je mezinárodní organizace, sdružující od roku 1949 evropské státy, které uznávají tradiční hodnoty jako jsou lidská práva, kultura a vzdělávání či rovnoprávné postavení žen. Protože mezi základní lidská práva oprávněně patří také právo na zdravé životní prostředí, věnuje Rada Evropy dlouhodobě pozornost i aktivní péči o životní prostředí, přírodu a krajinu.

Návrhy na udělení Evropského diplomu předkládají vlády zemí - členských států Rady Evropy. Každý návrh je představen mezinárodní skupině specialistů. Pokud je přijat, vyšle skupina přímo na místo zkušebního zahraničního odborníka, aby posoudil jeho oprávněnost a současně určil, kteří činitelé nejvíce ohrožují nebo mohou ohrožovat přírodní prostředí kandidátského území. Pokud je hodnocení nezávislého experta kladné, je návrh posuzován opětovně skupinou specialistů. Po pozitivním stanovisku skupiny a doporučení dalšího orgánu,

Výboru pro činnost Rady Evropy v oblasti biologické a krajinné rozmanitosti, má konečné slovo Výbor ministrů Rady Evropy, složený z ministrů zahraničních věcí členských států RE.

O výjimečnosti ocenění Evropským diplomem svědčí nejlépe skutečnost, že až dosud byl udělen pouze 61 chráněnému území z 21 zemí. Jinými slovy, více než polovina států na našem kontinentě dosud nemá žádné chráněné území, vyznamenané Evropským diplomem. Mezi oceněnými najdeme tak známé rezervace jako je Bělověžský prales, španělský národní park Doñana či biosférická rezervace Dunajská delta. Přitom ne každé chráněné území, navržené vládou příslušného státu, se nakonec stane nositelem této prestižní ceny. Ba co víc: Evropský diplom není chráněnému území propůjčen „na věčné časy“, ale jeho správa musí každoročně informovat skupinu specialistů o stavu přírodního dědictví na svém území. Každých pět let je území, jemuž byl Evropský diplom přiznán, hodnoceno hloubkově. Jestliže musí oceněné území čelit závažné hrozbě nebo jestliže je již významně poškozeno, doporučí obvykle Výbor ministrů vládě dotčeného státu, aby v určité lhůtě podnikla konkrétní opatření ke zlepšení tohoto stavu. V případě, že stát navržené kroky nepodnikne včas anebo je zmiňovaná hrozba nevyhnutelná a poškození nevratné, může být udělení Evropského diplomu takovému chráněnému území zrušeno.

Vláda ČR navrhla v roce 1999 prostřednictvím Ministerstva životního prostředí k ocenění Evropským diplomem i CHKO Bílé Karpaty. Toto území představuje významnou součást evropského přírodního dědictví, což bylo mj. potvrzeno jeho zařazením do celosvětové sítě biosférických rezervací UNESCO již v roce 1996. Současně zůstává unikátní ukázkou chráněného

území, v němž se citlivě pojí mimořádná biologická a krajinná rozmanitost s ojedinělou kulturní pestrostí. Celá oblast se v evropském kontextu vyznačuje tradičním citlivým přístupem k životnímu prostředí, svérázným folklórem, nezanedbatelným důrazem na rozvoj občanské společnosti a neformální přeshraniční spolupráci. Samozřejmě že CHKO Bílé Karpaty splňuje jednu ze základ-

ních podmínek pro udělení Evropského diplomu, a to je veskrze profesionální, kvalitní a různorodá činnost její správy. Ačkoliv to může vyznít jako laciná fráze, musíme zdůraznit, že udělení Evropského diplomu tomuto nádhernému koutu České republiky je i oceněním všech, kterým není lhostejná nejen současnost, ale zejména budoucnost kraje pod Velkou Javořinou.

Oprávněná slova chvály doplníme ještě jedním konstatováním. Skutečnost, že se CHKO Bílé Karpaty teď i oficiálně zařadila mezi celoevropsky významná chráněná území, není pro státní i dobrovolnou ochranu přírody v České republice jen nesporným uznáním, ale i dlouhodobým závazkem. Již za pět let se totiž ukáže, zda jsme v péči o společné dědictví Evropy nepolevili.

Jan Plesník
(Agentura ochrany přírody
a krajiny ČR)

U tkaní zatím zůstávám

Tkalcovství je už téměř vymřelé povolání. V Malé Vrbce pod hřebenem, v jižní části Bílých Karpat, najdeme však ještě jednu soukromou tkadlenu. Ing. Hana Buchtelová už několik let praktikuje ruční tkaní a své výrobky prodává.

Proč jste se rozhodla žít výrobou a prodejem tkanin?

„Vystudovala jsem obor sadovnicko-krajinářský na Vysoké škole zemědělské v Brně,

známý jako zahradní architektura. Po škole jsem nějaký čas pracovala v Technických službách ve Veselí nad Moravou, kde měli i zahradnický úsek. Pak jsem šla na mateřskou dovolenou a během ní se ten úsek zrušil a já tak přišla o práci. Nakonec to ale dopadlo tak, že jsem znovu otěhotněla a získala tím čas na hledání nového místa. To byl ale veliký problém,

protože v blízkém okolí nic nebylo a ani autobusové spojení není moc dobré. Co znám spolužáky, tak málokdo vykonává své povolání. Ale protože jsme měli doma starý tkalcovský stav, na kterém tkával můj dědeček, rozhodla jsem se, že zkusím tkát. A než děti odrostou, tak se ukáže.“

Co jste pro to musela udělat?

„Jak jsem řekla, stav jsme měli a k tomu všechny potřebné náležitosti. Koupil ho můj pradědeček, když se vrátil z Ameriky, kde byl během první světové války. Už tehdy to byl starý vyřazený stav. Tkalců nás v zimě tkali, v létě chodili na pole. Tkali hlavně plátno na ložní prádlo a na krojové oblečení - košile, opléčka. Původním materiálem bylo konopí, které se v Bílých Karpatech pěstovalo. Ženy z něj předtím nitě, které potom tkalci dále zpracovávali. Pak jej nahradila bavlna.“

Během času vznikala různá sdružení pro řemeslníky. Víím, že děda pracoval hodně let pro ÚLUV (Ústředí lidové umělecké výroby). Tkali různé věci do bytu - dečky, prostírky, polštáře. Technika tkání se taky za ty roky vyvíjela. Vznikaly složitější a pracnější vzory.

Já jsem se naučila tkát, když jsem chodila na gymnázium do Strážnice. Takže nějaký základ jsem uměla a něco jsem se naučila od dědy, ale na to ostatní jsem musela přijít sama. Osnovu mi pomáhá dělat vždycky manžel, já na to nemám výšku.“

Nechtěla byste se zase někdy vrátit k zahradní architektuře a zlepšovat ty často nevkusné zahrady?

„Udělal jsem před několika lety projekt na část hřbitova

ve Veselí nad Moravou. Ale jinak málokdo chce vyprojektovat zahradu. Špatné by to nebylo, vrátit se k tomu. Na druhé straně to tkaní nemá tak daleko od zahradní architektury. Ta estetika, cit pro struktury a barvy.“

Je tato práce pro vás záliba, přesvědčení nebo prostě zaměstnání?

„Původně jsem si myslela, že hlavní zaměstnání budu hledat, až půjde nejmladší do školy. Ale jak je vidět, lidé se pomalu vrací ke starým a původním materiálům, takže zatím mám práce dost. Tkaním se nedá zbohatnout, ale přežít se s tím dá. Výhoda tohoto zaměstnání je, že pracuji doma, nemusím do práce dojíždět a obstarám si tak lépe děti. Ty mohou takto rozvíjet své aktivity. Všechny tři chodí do hudební školy ve Velké a někdy jim musím přinést hudební nástroje.“

Navíc je tkaní staré řemeslo, které pomalu zaniká. Nevím, jestli tady ještě někdo tká staré, původní motivy v těch tradičních barvách. Strojové tkaní je samozřejmě pouze zlomek rozmanitosti a možností ručního tkaní. Každá dečka může být jiná.

Takže i proto u tkaní zatím zůstávám.“

Jaké materiály používáte?

„Já používám výhradně bavlnu a len. Tady se tkávalo z konopí, ale teď se to už nepěstuje a proto se nedá sehnat. Kdysi mi nějaká paní přinesla konopí ještě ručně spřádané na kolovrátku. Zkoušela jsem z toho něco utkat. Je to pevné plátno, ale špatné není. Dalo by se využít v kombinaci s bavlnou. Takže používám buď bavlnu anebo kombinaci bavlna - len. Samotný len se špatně udržuje a žehlí.“

Kde své výrobky prodáváte?

„Něco tady na Moravě - Uherský Brod, Staré Město, pak Frýdek-Místek, ale i Český Krumlov, Plzeň. V Praze dodávám do malého obchůdku, ale jen malé množství, obchod je moc bokem. Někdy mi bylo řečeno, že jsem moc drahá. Ale myslím, že pro tento region mám ceny přijatelné. Dělán výrobky už za cenu od 20 korun až třeba po 2000 korun, ale to už jen na objednávku.“

Ostatně nemám velkou konkurenci. Nikomu se do toho už nechce, protože je to dost namáhavá práce. Za den se dá udělat jen malé množství. Proto je poptávka větší než nabídka, i když to během roku kolísá. Po vánocích

obvykle nemám žádné zboží.

Na jarmarky bohužel moc nechodím, protože často nemám s čím, nestíhám vyrobit tolik zboží. I když letos jsem byla ve Veselí, Vlčnově a Strážnici, ale hlavně dodávám do obchodů.“

Vidím tu druhý, nový stav. Tím chcete zvýšit produkci?

„Dělám i takové ptáčky a panenky na pověšení, které jsem zkoušela jenom proto, že mi někdy zbývá bavlna a další dávka má trochu jiný odstín. Ty nemohu kombinovat na stejném výrobku, takže mohu na druhém stavu ze zbývajících bavlny dělat tyto vedlejší produkty.“

Také by se to dcera Hanka chtěla naučit a to nejde tak, že bych ji pustila na rozdělané práce. To by se poznalo, protože každý má jinou sílu, jiný styl. Proto by si občas na druhém stavu mohla zkoušet ptáčky, které nemůže až tak moc pokazit. Zatím je na to moc malá, ale časem by nebylo špatné, kdyby mohla pomoci. Časem by mohl pomoci manžel a další děti, až budou starší. Mimochodem, málokdo ví, že dříve bylo tkání chlapskou záležitostí!

Zatímco já tkám, zdá se mi, že rok od roku poptávka malinko roste. Lidé znovu chtějí víc přírodní materiály. Možná bych našla další obchody a rozšířit svůj podnik. Ale zatím moc nehledám a o dalších zaměstnancích jsem moc nepřemýšlela.“

Lze femeslo tkání snadno naučit?

„V podstatě je to jednoduchá věc. Je akorát třeba skloubit nohy a ruce. Spíše je těžké si tvořit dobrý vzor s vhodnými barvami. Když se začíná tvořit jeden vzor, potřebuji se soustředit, ale potom u toho mohu i poslouchat rádio.“

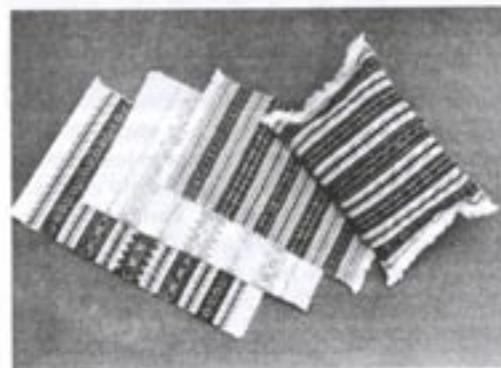
Nemáte obavu, že se tradice tkání ale i vyšívání do budoucna ztratí? I na jarmarcích se člověk už jen vzácně setkává

s tradičními, ručně vyráběnými produkty.

„Já si myslím, že ne. Na Moravě, zejména na Horňácku, se pořád vyšívá hodně. Téměř v každém domě je ještě někdo, kdo to umí, a děti to určitě také budou umět. Tady v Kuželově a ve Velké se tyto věci normálně podporují na základních školách. Obě moje dcery chodí do vyšívání, já jsem se také naučila vyšívání na škole a za pomoci babičky.“

Ale na vyšívání se vydělávat nedá. Když si vezmete, že budete

šít dečku měsíc, to vám nikdo nezaplatí. To si spíše ušijete sobě nebo dětem. Proto se vyšívky málokdy objevují na trhu. Nějakým důchodkyním by se ještě chtělo vyrábět na prodej na jarmarcích. Tkání je trochu rychlejší, proto si věřím, že bych s tím mohla vydržet.“

Jan W. Jongepier

Neklid na Hutích

Deštivé počasí zcela orámovalo letošní jedenáctý ročník letního tábora v PR Hutě na Žitkové. První čtyři dny se účastníci těšili na práci, které se jim také po protrhání oblačnosti vrchovatě dostalo.

S vervou se pustili do letošního mokřinách zhoustlé, leč na suchých stráních prořídle bio-

masy. Do závěrečné „sprchy“ již byla většina sena v bezpečí.

Letošní ročník nesl se ve znamení rekordů. Na žitkovských svazích se vystřídalo téměř 90 účastníků z různých koutů ČR, každý den jsme mohli počítat s 30-50 práce schopnými účastníky. Přičteme-li drobnější izolované plošky v okolí rezervace a jinde na Pitínských pasekách, pak jsme souhrnem pokosili a sklídili 9 ha nepřístupného terénu; seno z 90 % plochy se podařilo stáhnout na místa, odkud je odvážely traktory ke zkrmení.

O zázemí účastníků se starali členové Základního článku Hnutí Brontosaurus Mafatice, kteří za

finanční podporu děkují Ministerstvu životního prostředí ČR, Správě CHKO Bílé Karpaty, sponzorům Český Telecom a EKO-UH; za zajištění dovozu a odvozu zařízení tábora rovněž panu Marku Blahovi.

Tož ať žijí podzimní víkendové brigády, ať žije příští dvacítký ročník tábora. Jste zváni!

Michal Hájek
Hluk

Týká se to také tebe

Již po 25. bude se letos na podzim v Uherském Hradišti konat mezinárodní festival filmů a videoprogramů s ekologickou tematikou, pod názvem „Týká se to také tebe“, zkratka TSTTT. Festival je doplněn o celou řadu odborných přednášek, konferencí a o umělecké pořady a výstavy. Od 22. do 26. listopadu proběhne řada akcí a každý zájemce o tuto problematiku si zde své vyžití zajistí najde.

Program začne ve středu 22.11. besedou Přírodovědného klubu v Uherském Hradišti a vernisáží výstavy dětských kreseb ze soutěže „Svět očima skutečnosti a fantazie“ v Uherském Brodě.

Ve čtvrtek proběhne v malém sálu Klubu kultury v Uherském Hradišti česko-slovenská konference „Environmentální výchova jako součást všeobecného záklá-

du v přípravě budoucích učitelů“.

V pátek se již dopoledne budou v hradištském Klubu kultury promítat filmy pro školy a proběhne seminář ke Státnímu programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Odpoledne v 17 hodin pak bude v obřadní síni městského úřadu TSTTT oficiálně zahájeno. Následovat bude promítání amatérských filmů.

Sobota proběhne ve znamení promítání profesionálních filmů a vyhlášení výsledků soutěže. Kromě toho se bude také konat program námětů a nápadů pro praktickou výchovu dětí a mládeže „Vyber si správný běh“ a již tradiční seminář o ekologickém zemědělství. Večer bude následovat kulturní program.

V neděli proběhne druhá část

promítání filmů zahraničního festivalu a panelové diskuse.

TSTTT organizuje Ministerstvo životního prostředí ČR, Okresní úřad Uherské Hradiště, Městský úřad Uherské Hradiště a Město Uherský Brod.

K festivalu TSTTT patří i fotografická soutěž, které se mohou zúčastnit profesionálové a amatéři. Tematické okruhy jsou: (a) chráněné prvky naší přírody, (b) ochrana a tvorba životního prostředí, (c) památky pro současnost. V každém okruhu budou uděleny ceny 1000, 800 a 600 Kč.

Přijímají se fotografie černobílé a barevné, formát 30 x 40 cm a větší, ne starší pěti let. Uzávěrka soutěže je 31. října. Výstava vybraných prací bude zahájena v sobotu 25. listopadu.

Bližší informace lze získat v Klubu kultury, Hradební 1198, 686 60 Uherské Hradiště, tel. a fax: 0632-551079.

Euroregion Bílé - Biele Karpaty založen

Slavnosti Čechů a Slováků na Javořině byly letos poznamenány nepříznivým počasím. Přesto vytvořily zázemí pro událost, která se nepochybně zapíše do historie našeho regionu.

30. července 2000 byla v hotelu Roh v Lubině podepsána smlouva o založení Euroregionu Bílé - Biele Karpaty. Předsedové sdružení Region Bílé Karpaty a Región Biele Karpaty Zdeněk Dostál a Jozef Žiška tak završili téměř roční úsilí vytvoření tohoto, v pořadí druhého euroregionu na

česko-slovenské hranici.

Podpisem smlouvy ale nic nekončí - naopak začíná. Před námi teď stojí práce na formulování společných priorit a oblastí, v nichž bude možné rozvíjet přeshraniční spolupráci. Díky mnohaletým iniciativám nevládních organizací je na co navázat. Euroregion Bílé - Biele Karpaty však může přispět k tomu, aby se do této spolupráce zapojilo co nejvíce organizací, obcí a mikroregionů na česko-slovenské hranici. Jen tak totiž může Euroregion pomoci svému pravému účelu - co nejvíce stírat

bariéry, které v Bílých Karpatech vznikly po vytvoření státní hranice v roce 1993.

Jana Hajduchová

Setkávání v krajině

V rámci projektu „Setkávání v krajině“ proběhl letos na Vyškovci již tradiční mezinárodní pracovní tábor, který se, jako každoročně, konal na chalupě paní Kubínové.

Hlavním organizátorem akce byla Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty, která ve spolupráci s INEX SDA připravila pro účastníky tábora 17 dní plných pohody, zábavy, ale především pracovních aktivit.

Účastníci tohoto tábora tvořili skupinu velmi různorodých osobností ze Španělska, Holandska, České republiky, Německa a dokonce až z daleké Kolumbie. I přes rozdílnost vnímání hodnot dokázali všichni ti lidé velmi rychle pochopit základní filozofii tábora, kterou je nejen ono setkávání v krajině, ale mnohdy tvrdá práce s předem vytyčeným cílem. Tímto je pro místní tábor každoroční

sečení, hrabání a čištění louky a znovuvzkříšení několika druhů chráněných orchidejí.

Různorodost povah se projevila především v kreativním využití volného času. Ačkoliv přání, tužby a představy o životě jsou u mladé generace zhruba srovnatelné, při jednotlivých hrách bylo možno vystopovat některé originality každé z národností (temperament Španělů, hravost Holanďanů).

Mimo pestrý program pro volný čas byl pro účastníky připraven speciální program výchovný, který jim měl přiblížit hodnoty života tohoto krásného kousku naší země. Vedle frekventovaných návštěv okolních pohostinství a nesčetných návštěv místních usedlíků to byly především naučné exkurze, které těmto mladým lidem z mnoha zemí přiblížily život a mentalitu zdejších obyvatel.

Předání na kolovratu u paní Juříčkové.

Namátkou jmenuji možnost výuky tradičního předání na kolovratu u neuvěřitelně vitální obyvatelky Vyškovce paní Juříčkové, turistický výšlap na Naučnou stezku Moravské Kopanice, nebo ponaučení o důležitosti ochrany zdejší krajiny při botanické exkurzi vedené J. W. Jongepierem.

Letošní workcamp na Vyškovci jen podpořil ideu pořádání takových akcí na tomto místě i v budoucnu a věřím, že smysluplnost celé věci vezme na vědomí i veřejnost sympatizující s našimi Bílými Karpáty.

Robert Trbola
Moravský Písek

Dvě jablka se ševem

Při pomologickém určování odrůd musí pomolog používat mnoha charakteristických znaků pro danou odrůdu. Jednou skupinou těchto znaků jsou i vnější plodové znaky. Tedy takové, které můžeme pozorovat při pouhém pohledu na ovocí.

Mezi základní znaky patří velikost, tvar, barva, žíhání, stopka a její spojení s plodem, kalich a jeho charakteristika a umístění na plodu a slupka.

Jen u mála odrůd jablek se vyskytuje zajímavý vnější znak a to šev většinou táhnoucí se od kališku přes alespoň část plodu ke stopeční oblasti. Tento šev je viditelný a na omak zřejmý. Typickým a nejznámějším představitelem tohoto znaku je odrůda 'Banánové zimní'. Jako jablko ještě hojně rozšířená v oblasti CHKO Bílé Karpaty byla popsána ve čtvrtém čísle loňského roku tohoto časopisu.

Druhou odrůdou, u které se šev vyskytuje, je 'Fraasovo letní'. Někdy se pro tuto odrůdu v pomologických vyskytují synonyma 'Fraasův letní kalvíl' a nebo 'Žebernáč Fraasův'. Pochází z Německa a u nás bylo známo již na přelomu 19. - 20. století. I když

bylo doporučováno, nikdy nepředčilo v oblíbenosti a rozšíření ve své době 'Astrachán bílý', 'Astrachán červený' a nejrozšířenější letní odrůdu u nás 'Průsvitné letní'. Je až z podivem, že se ještě

tato odrůda našla v okolí Velké nad Veličkou. Zaslouží si být zachována v genofondovém sadě.

Václav Tetera
Pravčice

Fraasovo letní

Velikost plodu je střední, hmotnost kolem 130 g, výška 65 mm, šířka 75 mm. Tvar se poněkud různí, je měnlivý, ale nejvíce plodů je stlačeně kulovitých či zdánlivě vysokých, ke kalichu více kuželovitě zúžených, na jednu stranu sražených. Kalich je uzavřený v hlubší, užší mírně žebérkaté jamce. Kališní ušty jsou těsné, široké, špičaté, lámavé, zelené a jemně ovinuté. Stopka je dosti tlustá a silná, ale jen u velkých plodů. Střední a malé plody mají stopky dlouhé, dřevnaté chloupkaté. Jamka stopeční je hluboká, úzká, mírně zhrbolená někdy i prorezivělá. Slupka je hladká až kluzká lesklá, žlutobílá, u dozrávajících plodů zelenožlutá. Jen výjimečně na sluneční straně s líčkem, převážně jen s nádechem a s četnými jemnými šedými tečkami. Dužnina je bělavá, pod slupkou zelenavě bělavá, velmi jemná, měkká, hodně šťavnatá chuti sladce navinulé. Chuť je velmi dobrá s aromatickou balzamičnou příchutí. Zraje v srpnu a vydrží do konce září, ale na kvalitě hodně ztrácí.

Strom roste zdravě, je velmi nenáročný na půdu a klimatické podmínky. Daří se i v polohách vyšších. Tvoří velkou, mohutnou protáhle kulovitou korunu. Pro nízké tvary na slabě rostoucí podnožích se nedoporučuje, protože dává chuťově méně kvalitní i když větší plody.

ZELENÁ PLANETA

Zelená planeta

Člověk zde žije miliony let,
obývá celý svět.
Dlouhou dobu planetu chránil,
aby ji teď zničil?
Proč jsou k ní lidé tak krutí?
Proč ji teď najednou tak ničí?
Je to asi chuť po bohatství?
Kdo ji víc zničí, ten toho víc ví?
Ale tak to není!
Tito lidé jsou dávno v zapomnění.
Teď je ale více lidí,
kteří toto zlo vidí.
Chťejí planetu bránit,
před těmi, kteří ji chtějí zničit.

Zuzana Ilčíková
8. B, ZŠ U Červených domků
Hodonín

Eolický val u dvora Volenova

Dvůr Volenov leží u silnice mezi Suchou Lozí a Nivnicí, na severozápadním úpatí Bílých Karpat, poblíž soutoku Bystřičky a Hrádeckého járku. Kdysi zde stávala vesnice stejného jména. Po jejím zániku zůstal název trati Volenovce a dvůr Volenov. Podle Nekudy (1982) stávala tu i tvrz. Vesnice byla pustá již někdy před r. 1325, kdy ji, spolu s Korytnou, Jan Lucemburský prodal Uherskému Brodu.

V současné době je dvůr z jižní strany obklopen eolickým valem. Tímto rozumíme val vzniklý návátím ornice větrem kolem objektu dvora. Podle údajů p. Jana Zavářala z Nivnice a p. Vicenikové ze Suché Loze, dnes již nežijících, stával objekt dvora na volném prostranství. Oba jmenovaní chodili v dětském věku s rodiči na práce do dvora. Tehdy byly pozemky v okolí rozčleněny do menších lánů a byly lemovány alejemi ovocných stromů i lesních dřevin (větrolam jižně od dvora). Větrné eroze se v tom čase (a dříve) zřejmě projevovала jen v neškodné míře.

Po první pozemkové reformě, v letech 1920-1923, došlo k zesílení škodlivého účinku větru a k tvorbě hlinitých závějí zejména na návětrném (jižním) okraji obce Suchá Loz a kolem dvora Vole-

nova. Příčinou bylo zejména nevhodné uspořádání pozemků ve směru škodlivého větru a zornění dosud neoraných pozemků.

Vrcholu dosáhla větrná eroze až od padesátých let po nástupu velkoplošného hospodaření, nevhodného uspořádání pozemků a zavedení nevhodných plodin, např. kukuřice. Při silných jižních a jihovýchodních větrech, zejména v zimním období a časném jaru, docházelo téměř každoročně k silné větrné erozi a prašným bouřím. Od roku 1957, kdy jsem začal provádět výzkum větrné eroze v regionu, se prašné bouře opakovaly v tři až pětiletých cyklech. V roce 1972 dosáhla intenzita větrné půdní eroze katastrofálního stupně. V tom roce odnesl vítr přes 200 m³ půdy z každého hektaru polí. Ve třicetiletém pozorování, tedy v letech 1957 až 1987, odnesl vítr z okolních polí v průměru 38 m³ půdy z hektaru ročně.

Větrek unášená ornice vytvářela kolem Volenova valu, jehož vrchol nakonec přesáhl i obvodovou zeď dvora. Jeho výška činila v nejvyšším místě až 3,5 m. Návátá půda vyplňovala také závětrnou stranu nádvoří. V roce 1992 byla uprostřed valu, před jižní obvodovou zdí, vykopána sonda ke zjištění mocnosti a

Val z náváté ornice u dvora Volenova v roce 1983.

vrstvení větrných nánosů. Pod orníční vrstvou se nacházelo několik různě mocných vrstev (horizontů), vzniklých postupným usazováním ornice při jednotlivých prašných bouřích. Struktura uložené půdy byla rozmanitá, od listkovité přes hrudkovitou až po kostkovitou. Zatvrdlé kostky byly na lomu polomátné až lesklé a připomínaly kostky černého uhlí. Přepočtem bylo zjištěno, že za uplynulých 90 let bylo na jižním okraji dvora Volenova naváto přes 50 000 m³ ornice.

Začátkem roku 2000 byla zbourána východní část dvora a provedeny zemní práce za účelem výstavby. Z přiložených fotografií je možno posoudit mocnost větrných nánosů. Na obr. 1 je původní návátý val. Na obr. 2 je val již částečně odbagrováný. Nebylo však dosaženo úrovně původního nádvoří, to leží zhruba ještě o 80 cm níže.

Jak jsem uvedl výše, v minulosti eolický val kolem Volenova neexistoval. Vznikl jako důsledek pozemkové reformy ve dvacátých letech a zejména jako důsledek „socializace vesnice“ v padesátých letech. Je samozřejmé, že erozní procesy podmínily i přírodní podmínky, zejména klimatické. Takových valů znám v okolí celou řadu. Leží například na okrajích lesů na Králově, na Šumické mezi, na Bánovsku na Skalkách i jinde.

Rostislav Švehlík
Bánov

Tentýž val po odtěžení zeminy a zboření jednoho traktu dvora v roce 2000.

Dětská literatura

Letos proběhl už pátý ročník literární soutěže Zelená planeta ke Dni Země, který organizovalo Centrum ekologické výchovy Pantoflíček v Dolním Němčí. Opět byly obelány velmi pěkné práce z okresu Uherské Hradiště a Hodonín.

Pochválit musíme zejména velmi zdařilý soubor prací ZŠ U Červených domků Hodonín. Zvláštní pochvalu za pravidelnou účast v naší soutěži si zaslouží

Zuzana Ličková a porotě se velmi líbila i práce Michala Mašaty, oba z Hodonína. Určitě je tam vynikající vyučující českého jazyka.

Velmi zdařilé jsme měli i ekohrátky pro prváky. Děláme je už čtvrtý rok a děti se již předem moc těší. Kdybyste je chtěli také zkusit, napište nebo zavolejte, rádi poskytneme metodiku.

Některé oceněné práce najdete v tomto nevo v dalších

číselech časopisu Bílé Karpaty.

Vítězové:

II. kategorie - 1. místo: Andrea Forgáčsová, 6.B ZŠ U Červených domků Hodonín

2. místo: Monika Foltýnová, 6.B

ZŠ U Červených domků Hodonín

3. místo: Jakub Zapala 6.B, ZŠ U Červených domků Hodonín

III. kategorie - 1. místo: Lenka Malinková, 8.tř. ZŠ Tupesy

2. místo: Vladka Šedová, 9. tr. ZŠ Vančurova Hodonín

3. místo: Marie Kouřilová, 8. tř. ZŠ Tupesy

Vlasta Ondrová

Síla Země

Tento příběh je o devítileté Aleně, která byla zkažená dnešní moderní dobou. Když přišla ze školy, hodila aktovku, kde jí napadlo a začala se dívat na své oblíbené seriály, kterých nebylo málo. Až ji televize omrzela, usedla na křeslo za počítač. Takto trávila celý volný čas.

Rodiče ji poslali na týdenní tábor. Aleně se moc nechtělo, ale chtě nechtě, musela jet. Nikdy si s dětmi moc nerozuměla, protože byla věčně unuděná. Děti vycitily její nespokojenost a nebavily se s ní. Na táboře viděla jen to špatné a už se těšila až se zase uvelebí na svém křesle před televizní obrazovkou.

Třetí den se vypravili na túru. Alena znechucená šla úplně poslední. Jak se neustále lítovala, nevšímalá si kam vůbec jde. Teprve na rozcestí si všimla, že je v lese sama. Zprvu si říkala: „Alespoň mám od všech pokoj.“ Slunce se stále víc sklánělo k západu a Alenu začal postupovat strach. V nějakém filmu viděla, jak si lidé v podobné situaci postavili přístřešek na spaní. Rozhodla se, že si ho také postaví. Práce jí trvala hodně dlouho. Přístřešek měl hodně nedostatků, ale pro Alenu byl ten nejkrásnější. Slunce už úplně zapadlo. Alena viděla jen děsivou tmou. Hrozně se bála. Najednou jí napadlo, že vše, na co se tak ráda dívá v televizi, je obraz něčí fantazie. Zdálo se jí, že je s ní její nejoblíbenější plyšový medvídek a povídá si s ní. Vysnila si i dalšího

ochránce, velkého chundelatého psa, který ji utěšoval a zahříval. Tak usínala s pocitem jistoty a bezpečí. To bylo poprvé, co použila vlastní fantazii. Ráno ji vzbudil šumící les a zpívající ptáci, kteří poletovali v korunách stromů. Tak dobře se ještě nevyspala. Rozhodla se, že se podívá po okolí. Vyšplhala se na nejbližší kopec a tu si teprve uvědomila, že je krásný letní den. Před ní se rozprostírala nádherná příroda. Lesy hrály všemi barvami. Tmavě zelené smrky, světlejší borovice a světle zelené listnaté stromy tvořily krásnou mozaiku. Sem tam vyčníval kousek sluníčkem prohřáté skály. Ze skal stékal potok. Voda v něm narážela na kameny a prskala do okolí, že byl její šum slyšet na míle. Na stránkách rostla spousta nádherných květin, nad kterými poletoval nejrůznější hmyz. Vzduch byl cítit smůlou a vůní květin, nad hlavou jí poletovali ptáci. Ještě nikdy si nevšímalá, jak je ta příroda krásná. Dokázala by tam sedět hodiny, ale začala mít hlad a žízeň. Po prozkoumání okolí našla studánku a paseku posetou kefi s malinami a ostružinami. Mohla se tak najíst i napít. Celý den strávila v myšlenkách. Pohled na tu upřímnou a přirozenou krásu jí vyrazil dech. Cítila se po delší době šťastná. Slza za slzou jí stékaly po lících, když si uvědomila, jak se chová k ostatním a jak tráví celé dny.

Zamilovala si místo, na první pohled opuštěné. Pro ni bylo však naopak velmi živé. Rostla tam na malém paloučku velká bříza, každým dotykem cítila protékající mizu větvemi a kmenem. Všimla si i pracovitých mravenců a šumění ptáků ve větvích. Pozorovala svět hmyzu a ani toho nejmenšího broučka nepřehlédla. Naučila se naslouchat přírodě.

Večer usínala s pocitem štěstí a vyrovnanosti. Druhý den jí probudily kroky, lidské kroky. Vedoucí tábora se nad ní skláněli a podávali jí ruce. Nebylo možné přehlédnout tu velkou změnu. Z mladé nafoukané televizní divačky se stal někdo jiný. V táboře ji všichni přijali radostně a byli k ní laskaví. Všichni se o ni hrozně báli a byli šťastní, že je zpět. A ona? Ona se k nim chovala, jak nejlépe dovedla.

To její vnitřní Já volalo po vysvobození. Pomocnou ruku nastavila naše Země. Bez její pomoci by Alenu možná našli dřív, možná by jí byla v noci zima a neměla by co jíst a pít. To naše Zem jí poskytla útočiště. Příroda dokáže i nemožné. Její krása zasáhne hluboko do srdce člověka. Celý den Alena nad sebou přemýšlela, procházela se přírodou. Objevovala její tajemství. Ne. To není televizní seriál, to je krásnější skutečnost.

Marie Kouřilová
8. tř. ZŠ Tupesy

Zasad' strom!

Podzim je vhodným ročním obdobím pro výsadbu stromů. Že jste ještě nikdy stromky nevysazovali? Zde vám přinášíme několik rad, jak si správně počínat.

Celou akci je vhodné provádět v rámci školy, přírodovědného či jiného kroužku. Výsadbu stromu projednáme s majitelem vyhládnutého pozemku a zajistíme jeho souhlas zároveň s informováním příslušných správních orgánů (obecní, městský úřad). Volba místa pro výsadbu ve městě předpokládá důstojné prostranství přístupné veřejnosti, jako náměstí nebo parčík před školou. Druh dřeviny by měl být vybrán s odborníkem - zahradník, místní technické služby. Stromky u cest a chodníků musí mít tzv. podchodovou výšku. Je třeba myslet na to, že koruna dospělého stromu zabere místo až 15 m a jeho kořenový systém ne o mnoho méně.

Venku

Výsadba mimo město či obec spíše oživuje krajinu a budoucí zeleň se stává domovem živo-

čichů. V tomto případě mohou být sazenice i z odkopků (stroměčky volně rostoucí ze semen v okolí stromu) a výsadba může mít „divočejší“ vzhled. Jak a kde odkopky získat, vám poradí místní hajný či pracovníci lesního závodu.

Finance na nákup stromků může poskytnout městský či obecní úřad, odkopky se dají získat zadarmo. V případě větší výsadby (ozelenění areálu školy, výsadba aleje) lze prostředky získat z různých grantů. Zvažujete-li takovou akci, na našem středisku vám poradíme, jak postupovat.

Jdeme na to!

Obstaráme stromek s kmenem alespoň 150 cm vysokým. Vhodná je lípa, javor, dub, jasan, jilm apod. Stromky volíme podle místních tradic a klimatických podmínek. Na vybraném místě vykopeme jámu dle velikosti kořenů sazenice (hloubka okolo 50 cm). Vykopanou zeminu uložíme vedle jámy, abychom ji mohli použít k zasypání kořenů, přičemž svrchní úrodnou ornici zasypáváme naposled.

Zároveň se stromkem si zajistíme opěrný kůl v délce asi 2,5 m, případně více kůlů k vytvoření ochranné konstrukce. Kůl zarážíme do země ještě před vlastní výsadbou. Stromek ke kůlu

Sázení stromků na návsi v Kněždubě.

přivážíme. Po výsadbě je důležité zalévání sazenice.

Celou akci můžeme zdokumentovat (fotografie, video). Fotografie po čase potěší, můžete ji poskytnout do místní kroniky nebo si udělat nástěnku ve třídě. Je vhodné informovat s předstihem místní a regionální tisk, aby se o tak významné události dozvěděli v širokém okolí...a řekli si: zasadme strom!

**Josef Dufek
Veselí nad Moravou**

Živá zahrada

Ve čtvrtek 5. října se v mateřské škole v Drslavicích uskuteční seminář Živá zahrada. Je určen pedagogickým pracovníkům mateřských i základních škol, středisek ekologické výchovy a všem ostatním zájemcům o ekologickou výchovu a nové možnosti využívání školních i jiných zahrad.

Stručný obsah programu: ukázka ekologické zahrady MŠ v terénu s výkladem, praktické zkušenosti z budování ekologických hracích ploch v Německu, co je to a k čemu je permakultura, informace o organizaci Pro-Bio a biologickém zemědělství s ochutnávkou produktů, návštěva místní sušárny ovoce, diskuze.

Seminář pořádá Metodická sekce ekologické výchovy okresu Uh. Hradiště a Referát životního prostředí OkÚ ve spolupráci se Střediskem služeb školám, mateřskou školou a obcí Drslavice.

Seminář začíná v 8.30 hod. v mateřské škole v Drslavicích (u Uherského Brodu), ukončení je plánováno do 15 hod. Cena: 250 Kč - zahrnuje oběd, občerstvení, ochutnávku čerstvých a sušených bioproduktů, metodické materiály a náklady na uspořádání akce.

Zájemci se mohou hlásit u paní Mgr. Jitky Blechové, Středisko služeb školám, Na Morávce, 686 01 Uherské Hradiště, tel. 0632-551791, e-mail: jitka.blechova@sss.uhedu.cz.

**Jarmila Dupejová
Uherské Hradiště**

Historie názvu Bílé Karpaty

Vězte nebo nevězte, naše krásné pohraniční pásmo hor slaví na počátku 3. tisíciletí teprve své 75. jmeniny.

První označil Bílé Karpaty Bílymi prof. Josef Podpěra v roce 1925 ve své práci „Květena Moravy ve vztazích systematických a geobotanických“ (2. část). V první části této práce z roku 1924 mluví prof. Podpěra ještě o horských částech jižních Karpat. A podobně zní příspěvek vynikajícího znalce našich hor Staňka z roku 1926 „Příspěvek ke květeně jižní části Moravských Karpat“.

Všeobecné uznání a rozšíření názvu znamenala monografie Dr. Pavla Sillingera „Bílé Karpaty“ z roku 1929, kterou předčasně zemřelý rodák ze Skalice (1905-1938) vydal jako 24-letý.

Nejstarší označení dnešních Bílých Karpat je na mapě Komenského z roku 1627 jako „Montis Carpeti pars“ - část Karpatské hory (hor).

V roce 1838 mluví faktograf Moravského markrabství bene-

diktin G. Wolny při popisu Hradišského kraje o „March-Waag Karpaten“, tedy o Moravsko-Vážských Karpatech, a navazuje tak na hlavní řeky odvodňující pohraniční horstvo. O 15 let později (1853) lesmistr Obora při popisu Strážnického velkostatků píše, že horské revíry patří k „mährisch-ungarische Grenz-Karpaten“ - moravsko-uherským pohraničním Karpatům.

Z českých autorů se dr. Dvorský ve *Vlastivědě Moravského okresu Strážnice* zmiňuje roku 1914 o horách na hranicích uherských.

A ještě názor z druhé strany. V roce 1913 významní maďarští geobotanici při popisu lesnický významných stromů v Uherském státě Fekete L. - Blattny T. označují Bílé Karpaty jako „Ungarisch-Mährisches Grenzgebirge“ - Uhersko-moravské pohraniční pohoří.

V úvodu ke sborníku *Bílé Karpaty* (1992) píše J. Lacina, že Podpěra odvodil název od stepní trávy kavylu. Ve zmíněné mapě

Komenského je jihovýchodně od Holiče označení *Albus mons* (Bílá hora).

Z kroniky o habánech (Zieglschmidt 1943) víme, že tento název se používal již v 17. století, neboť uherští povstalci, kteří v letech 1621, 1638, 1645, 1661 a 1662 ničili Záhoří a Slovácko, vždy přišli „über den weissen Berg“ - Bílou horou. Přitom vymezení Bílých Karpat Sillingrem bylo od řeky Myjavy až po horní Bečvu (skupina Makty).

Původní označení *Bílá hora* v dnešní Myjavské pahorkatině se promítlo nejen do Bílých Karpat, ale i do Bílých hor, čímž se označuje vápencová část Malých Karpat.

K úplnosti by bylo zajímavé vědět, odkud pochází název Karpaty. Možná, že je zde spojitost s dáckým kmenem Karpů, který v letech 238-244 pronikl na římské území na dolním Dunaji a řadu let ohrožoval římské panství. Ale to je již jiná otázka.

Název Bílé Karpaty s velkou pravděpodobností navazuje na kavyl a jeho autoři Podpěra i Sillinger velmi šťastně navázali na středověké označení.

Nejen knížky mají své osudy, ale i názvy našich hor.

Zdeněk Prudič
Strážnice

K historii jména Bílé Karpaty

Když k nám do redakce přišel rukopis Zdeňka Prudiče „Historie názvu Bílé Karpaty“, vyvolalo to ve mně smíšené pocity. Na jedné straně jsem byl rád, že se konečně někdo do řešení této neznámé pustil, na druhé straně mě mrzelo, že autor tak učinil vcelku bez hlubšího pátrání. Proto se, vážení čtenáři, na vás jménem naší redakce obracím s výzvou o pátrání po nejstarším užití zeměpisného jména Bílé Karpaty. Pátřejte a pište, všechny nové informace zveřejníme na stránkách tohoto časopisu.

Úvodem svých poznámek chci zdůraznit, že se jedná o zeměpisné jméno pohoří, nikoli název. Zeměpisnými jmény, neboli vlastními jmény přírodních objektů a jevů (toponymy) se zabývá lingvistická nauka zvaná toponomastika. Mnohé práce našich toponomastiků se věnují zeměpisným jménům našich hor.

Po přečtení rukopisu Zdeňka Prudiče jsem nahlédl do: Lutterer I., Majtán M. a Šrámek R. - *Zeměpisná jména Československa (Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje)*.

Ke jménu Bílé Karpaty autoři uvádějí: „Na mapě Moravy z r. 1850 se uvádějí pod jménem Tatry. Motivace přívlastkového určení Bílé nebyla dosud spolehlivě zjištěna. Snad bylo dáno podle toho, že B. Karpaty vyběhají do rovinných krajů Moravy a záp. Slovenska, odkud jsou jejich zasněžené vrcholky zdaleka viditelné.“

Druhou knihou, kterou jsem vzal do ruky, byla klasická etnografická studie Jana Hůska z roku 1932: *Hranice mezi zemí Moravsko-slezskou a Slovenskem*. V této práci autor zcela běžně a opakovaně užívá jméno Bílé Karpaty a velmi přesně je vymezuje pro celé pohoří tak, jak to platí i dnes. Kdyby teprve v roce 1925, jak píše Z. Prudič, zavedl jméno Bílé Karpaty do užívání botanik Podpěra, dalo by se

očekávat, že etnograf Húsek v roce 1932 nebude ještě toto jméno znát, nebo na jeho zrod v širokém geografickém úvodu své studie nějak poukáže. Neučinil tak, a proto předpokládám, že Húsek jméno Bílé Karpaty pravděpodobně již dávno znal.

Další knihou, ve které jsem listoval, byla práce Fr. Kolářka z roku 1921: *Fyzikální zeměpis karpatské části Československé republiky*. Kolářek v této práci zná a bohatě používá jméno Bílé Karpaty. Vymezuje Bílé Karpaty v dnešním rozsahu a odlišuje je od Malých Karpat. Pro zajímavost uvádím, že F. Kolářek ve své práci popisuje i tzv. Bílé hory. Jedná se o rozhraní mezi Bílými a Malými Karpaty (dnešní Myjavská hornatina) a Kolářek k tomu píše: „...je to vnitřní útesový pás začínající osamělým vrchem, na němž stojí zřícenina Branč, východně Sobotiště. Dle barvy horniny bývá tato oblast zvana Bílými horami.“ F. Kolářek také velmi dobře rozlišuje Bílé Karpaty od Beskyd. Například v části věnované vegetaci zná rozdíl mezi beskydskými horskými loukami a lesními podrosty Bílých Karpat.

V roce 1905 vydal Muzejní spolek v Brně v edici *Vlastivěda moravská* práci Fr. V. Peřinky: *Valašsko-klobucký okres*. Také tento autor velmi dobře zná a používá jméno Bílé Karpaty, např. hned na straně 4 píše: „Okres klobucký jest úplně prostoupen Bílými či Moravskými Karpaty.“

Když jsem ve svém pátrání dosáhl počátku tohoto století, napadlo mne podívat se do století minulého. Ve třináctém díle Ottova slovníku naučného, ve vydání z roku 1898, jsem se dočetl následující: „Malé Karpaty ... se dělí na vlastní Malé Karpaty čili Prešpurské pohoří a Hory Břežové. Prešpurské pohoří jest užší, má vrcholy 600 až 750 m vysoké, hluboká sedla a vrcholí Větrníkem (761 m). Hory Břežové jsou asi o 300 m nižší, mají jen ploché vrcholy, široká údolí a tvoří předhoří, které spojuje Malé Karpaty s Karpatami Bílými čili Moravskými Bezkydami. Tyto se táhnou směrem sev.-vých. až k sedlu Jablunkovskému. Rozděleny jsou Vlárrou na část již. a sev. Východně od Bílých Karpat tá-

hnou se až k Dunajci Západní Bezkydy.“

Kromě knih jsem nahlédl i do několika starých map. Z Prudíče ve svém příspěvku vzpomíná Komenského mapu z roku 1627. Já jsem si prohlédl i další mapy ze sedmnáctého století a zjistil tyto zajímavosti: v roce 1692 nechal známý moderní kartograf Giacomo Cantelli da Vignola vypracovat derivát mapy Komenského (*Il Ducato di Silesia et il Marchesato di Moravia*). Tuto nově pojatou mapu Moravy obohatil mnoha popisy a názvoslovím. Mimo jiné je zde jednoznačně vykreslena hranice mezi Moravou a Uhrami. Přes hraniční hřeben dnešních Bílých Karpat je veden zřetelný a výrazný nápis „Montes Albi“ (viz obrázek). Nápis je veden od jihu k severu a začíná daleko na sever od Branče a Holčice (asi tak na úrovni Skalice). Jméno Montes Albi tak zcela zjevně náleží dnešním Bílým Karpatům, a to tím spíš, že dnešní Malé Karpaty leží hluboko pod dolním okrajem mapy a nejsou zde zakresleny.

Ve stejném roce, tedy 1692, vznikla ještě jedna mapa Moravy, takzvaná mapa Vischerova (*Moravia marchionatus perlustratus et delineatus a G.M. Vischer Tyrolensi mathematico caesareo*). Přes hraniční pohoří od Skalice po Vlárský průsmyk je na této mapě veden nápis:

„Der Weisse berg so alhier die Granitz gegen Ungarn.“

Tolik mé poznámky k historii zeměpisného jména Bílé Karpaty. Z materiálů, které jsem shromáždil, vyplývá, že toto jméno bylo známo a široce používáno již dávno před rokem 1925, do kterého Z. Prudíč klade jeho první použití. Pátrání v historických mapách navíc naznačuje, že pojmenování Bílé hory (Montes albi, Albus Mons nebo Weisse berg) bylo běžně užíváno již v sedmnáctém století a pravdě-

Výřez z mapy Moravy od G. C. da Vignola z roku 1692.

podobně je ještě starší. K tomu si dovoluji tvrdit, že porosty kavyků (stepní tráva) nemohly být důvodem pro volbu přívlastkového určení Bílé. V historických dobách mohly kavyky v podhůří jižní poloviny Bílých Karpat vytvářet rozsáhlé porosty, ale na hraniční hřebeny určitě nevystupovaly. Navíc byly zcela běžnou travinou v nížinách a pahorkatinách v celém Pomoraví i Pováží. Jsem přesvědčen, že důvodem pojmenování je značná výšková členitost Bílých Karpat, kdy nížiny po obou stranách pohoří leží ve výši okolo dvou set metrů, kdežto hraniční hřeben vystupuje bezmála tisíc metrů vysoko. Sněhová pokrývka horských hřebenů mezi dvěma zelenými krajinami je tak charakteristická pro Bílé Karpaty i dnes.

Na závěr ještě poznámka k základnímu jménu Karpaty. Lutterer, Majtán a Šrámek ve výše uvedené práci *Zeměpisná jména Československa* k tomuto uvádějí: „Jméno celého pohoří (celková délka přes 3000 km) se připomíná již u Ptolemaia ve 2. stol. n.l. jako *Karpates oros* (pohoří Karpaty). Jméno je starobylého předkeltského asi trácského původu. Spojuje se s pravevropským základem karp- (kámen, skála, útes, strž), který má paralelu v dnešním albánském karpě (skála, kamení) a v řadě pomístních jmen od sev. Španělska a jv. Francie až po Balkán (např. maqedonské Crna Krpa = Černý Kámen).

Pavel Bezděčka

Horňácké očima Zdenky Jelínkové

Protože letos slavila 80. narozeniny, byly letošní Horňácké slavnosti (21. - 23. července) věnované Zdence Jelínkové, v republice i zahraničí uznávané odborníci na lidový tanec. A protože stála u zrodu Horňáckých slavností v roce 1957, založila je a každoročně patří mezi jejich organizátory, požádali jsme ji o hodnocení letošního ročníku.

V následujících řádcích je pouze stručný výtah našeho téměř hodinového povídání nejen o Horňáckých, ale i o

celoživotní práci a lásce pani Zdenky k folklóru.

Ozvučení bylo výborné. Také pódium pěkně opravili, „aby Vám do toho nepadaly podpatky“, jak říkal hlavní sponzor.

Pechlivě připravený byl páteční večer věnovaný 70. výročí otevření pavilónu na Strážné hůrce. Tam se vždy scházivali na Maří Magdalenu Supovi přátelé a hudeci. Hrávalo se tam a zpívalo, a někteří tvrdí, že z těchto setkání pak vznikly Horňácké slavnosti.

Pak následoval pořad věnovaný Lipovjanům. V Lipově je řada představitelů folklóru různých generací - od Lipovjanku přes Lipovjána až po sbor mužů s názvem Sekáči a Sbořeček žen.

V sobotu byl na náměstí jarmark plný krásných výrobků. Proběhla i vernisáž výstavy, na které byl mimo jiné představen průřez mou celoživotní prací. Udělalo mi to velkou radost.

Odpoledne proběhl nádherný průvod kroku 2000, kterého se zúčastnily všechny obce na Horňácku. Vedl ho sbor starostů a to každý v kroji. Bylo to velmi pěkné.

Sobotní program byl nazván „Ej hleďte, hleďte, jak tancuje“ a měla jsem tam taky tancovat. Měla jsem z toho strach, protože se mi dost těžko chodí. A proto bylo velmi dobré, že v programu vystupoval také Luboš Holý. Ten je po operaci kyčelního kloubu a proto tam šel s francouzskou holí. Hned na začátku pronesl gratulaci, kterou začal žertovněm vzpomínáním.

Pořad byl pro mne obrovským překvapením, protože tam vystupovaly všechny složky, všechny dědiny. Hrál mně také gajdoš Jura Hrbáč, který úplně převzal styl svého prapradědy. Ten hrával na gajdy a potom se to dědilo až po tohoto chlapce. Vystupovaly i soubory z jiných regionů, ale pořad z nejužší karpatské oblasti, tj. po Moravské a Slovenské Kopanice. Oblast Moravských Kopanic byla zastoupena Stráním a Slovensko Turou Lúkou. Přestože soubor z Turé Lúky nemá cimbalovku a hrál pouze na trubku a harmoniku, zůstává jejich poněkud netradiční muzika stylová.

Nakonec jsem musela tancovat starosvětskou s Jurou Mičkovým. S ním se mi dobře tancuje, tak jsem to tam trošku „odfapkala“. Poznámka redakce: Mnozí mnohem mladší elán při tanci záviděli. Potom hned šly tři páry, které jsem to naučila, aby bylo vidět, že to také pokračuje dál. Potom zábava na Hůrce hučela až do rána, ale já už jsem jela domů.

V neděli odpoledne byl ještě Věťřák - program u větrného mlýna v Kuželově. To je taková úleva, tak něco krásného, takový víceméně ekologický program. Je to v pěkné krajině, mnozí sedí na zemi, nad hlavami všech ční socha Kubíka, lopaty mlýna tvoří kulisu. Program je tam takový srdečný, nic tam není strojené, není tam žádné pódium. Uváděl to Petr Spielmann. To byl etnograf, který s námi studoval v Brně a uváděl mi několik ročníků Horňáckých slavností. Pozvali ho jako překvapení pro mne.

Všechno to bylo milé a srdečné a asi jsem si nemohla nic lepšího přát.

Zaznamenal
Jan W. Jongepier

Hrad Brumov má výstavu

Od května tohoto roku není hrad nad Brumovem jen zříceninou. Ruiny jsou nyní částečně zastřešené a v původních sklepeních a sýpkách je umístěna stálá výstava o bohaté historii hradu od 13. století. Tvoří ji nejen panely s obrázky a texty, ale i vitríny s archeologickými nálezy, repliky zbraní středověkých

obránců hradu a prapory se znaky šlechticů, kteří hrad drželi.

Výstava je ještě otevřena do 30. září a to úterý - neděle od 9 do 11.30 a 12.30 do 17 hodin. Příští rok bude výstava rozšířena o další expozice ve vedlejších prostorech.

Jan W. Jongepier

Josef Lebánek - Obrázky z Kopanic (2)

Ovce sa chovaly v každém domě tři až čtyři. Ty sa stříhaly dvakrát do roka, na jaro a na podzim. Než sa ovca šla stříhat, tak sa důkladně umyla v potoku a nechala sa ze dva až tři dny sušit, aby vlna nabrala masnoty a pak sa dobře s ní pracovalo. Ovca sa ostříhala a vlna sa zkrampovala. To byly dva česáky z drobných hřebíčků, jeden sa upevnil na lavicu a dalo sa naň kúsek vlny. Druhým sa po něm táhalo a vlna zapadla do hřebíků a tak sa to opakovalo. Až byl plný česák, sa to vytáhlo a udělaly sa z toho kúdzelky a ty sa pradly na vreteně nebo na kolovratě. Z kolovratu sa točilo na kubka. Kubka sa zaněsly zpracovat na huně. Na to byly takové staciva. Tam sa nadělaly huně. Huně vypadaly jako velice řídké plátno. Huně sa dělávaly přímo na Kopanicách. To dělával nějaký Jan Keňo. To sa dědilo tak, že ty staciva přebíral syn, a to šlo z rodu na rod. Huně sa zaněsly do Súče a tam byla valcha. Tu měli tři menší gazdė společně a dělali na směny, každý jeden den. Jmenovali sa Hamajė. Bylo to velice primitivně vybavené. Měli kotel zavěšený na třech spěrách. Pod tím sa topilo, voda musela byt stále horká. Huně sa namočily do kotla a daly sa do takého koryta. V korytě byly velké kyjanice a na nich natlučené kratičké hřebíčky. Kyjanice byly proti sobě a kraj huně sa tam dal. A ty kyjanice tlúkly do toho koryta, každá raz jednu. Sukno pěkně stlúkly.

Poháněné to bylo vodú, jak ve mlýně. Sukno sa zvalchovalo a vytáhlo na takovém plotě až uschlo. Tak už čekalo jen krejčira. Z vlny sa dělaly papuče, pančuchy, rukavice, haleny, návlačky, nohavice.

Z ovčí kože sa šily taky kožuchy, baranice. Takto se oblékali staří lidé.

Až mladí začali chodit po světě, už konope a vlna pomalu sa přestaly po domácku vyrábět a zpracovávat, nebo to bylo velice nákladné. Ošacovaně dalo moc práce. Mladí račí šli na výdělek a na kroje si plátna a sukna kupovali.

Ženy po večerech a v zimě vyšívaly a dělaly si kroje. Skoro každá žena uměla velice pěkně vyšít, nebo to sa učila už od školačky. Ženské kroje si ženy dělaly samy. Kroje sa nosily i na všední den do práce. Nejaký čas ho žena nosila v neděli do kostela a pak ho vzala na všední den. Vzorky na kroji nevyšival nikdo z předlohy. Každá ženská si svůj vkus vymýšlela sama a stále vylepšovala, zdokonalovala. Proto sa říkalo žitkovské květa, vyškovské koruny, podle toho, ve které obci sa to objevilo, tak už to zůstalo pojmenované. Ženy byly velice nápadité. Scházely sa v nedělu v jednom kostele a každá už hleděla po druhé, jaké má kerá vyšívky a nepotřebovala, aby jí to někdo vysvětloval, jak sa to, nebo ono, vyšívá. Já stačilo jen jednu nedělu stát za tů, co měla nové vyšívání a už to věděla, to umění kradla jedna druhé, ale jen očima. Vyšívaly sa leknice, rukávce, záscery, šatka a prostěradlo (chůvka). Prostěradlo nosila jen nevěsta ke zdatce, nebo na úvod, jinak sa nenosilo. Ještě sa šily ženské jupky a kabátky. Byly z teplejšího flaněru, nebo štófu. Ty sa nosily v zimě. Jupky sa nosily zjara, nebo na podzim. Starší ženy nosily v zimě vlnáky. Na hlavách nosily starší ženy velké šátky a každá vdaná ke kroji měla kontulu a velký šátek. Říkalo sa jim turecké ručníky.

Svobodné ke kroji nosily vyšívané šatky (čelenky), anebo mají šátek zavázaný pod bradu.

Ke kroji sa správně obúvaly vyšívané holenkové boty pěkně vyšité žlutýma nitima. Na to byly zvláštní obuvníci, specialisté. Jmenovali sa Čignet Antonín ze Starého Hrozenkova a Výchopeň ze Slavičina. Než sa vyskytly boty, nosily sa krpce a návlačky, ale to je už moc dávno.

Rodina z Kopanic a pradlena na fotografiích Marie Zavadilové.

Horší to bylo s mužským krojima. Mužské kroje šli učení krejčí. Byli z Kopanic a jmenovali sa Josef Lupečka, syn Venci Lupečka. U nich sa vyučil Juro Bačík a Jindřich Gabrhel. U Bačíka sa vyučil Karel Hrnčář. Všeci byli učení a učili sa od 1. prosince do 3. dubna a to tři roky, jen v zimě. Ti uměli šit nohavice, lajbríky a haleny. Lajbrík byl pěkně vyšitý pestrýma barvama. Také krajčí si sami vymýšleli své kytíčky a tulipány, kerý nad kerého. Sukno sa kupovalo bílé, v Klobúčkách. Tam ho dělali a to sa šily bílé nohavice. Na černé nohavice a lajbríky sa sukno kupovalo v obchodě v Brodě. To sa zas říkalo strážnické sukno. Bylo velice pevné a mělo pěknú stálú barvu. Až do staň bylo černé a tmavomodré. Šnurky sa také kúpily v obchodě a každý si najradší kúpil materiál a všecku přípravu sám a doněsť ke krejčímu, kerého si vybral a kerý byl vychválený a lacino šil.

Připravil Pavel Popelka

Památné stromy (2)

Dub u Kamenné boudy

Odbočíte-li z hlavní silnice mezi obcemi Slavkov a Strání na starou cestu vedoucí k vrcholu

Javořiny, přijedete po třech kilometrech jízdy ke Kamenné boudě. Nedaleko tohoto objektu v okraji lesního porostu se nachází další z vyhlášených památných stromů na území Bílých Karpat. Jedná se o starý exemplář dubu letního (*Quercus robur*), který má vskutku úctyhodné parametry. Posuďte sami: obvod kmene 366 cm, výška stromu 23 m, šířka koruny 17 m. Stáří dubu je odhadováno na 200 - 300 let.

Současný zdravotní stav stromu je dobrý, strom kvete, plodí a má klíčivá semena. V roce 1998 nechala Správa CHKO Bílé Karpaty provést zdravotní řez.

V současné době by mohl být tento strom ohrožen pouze neopatrnou manipulací s dřevní hmotou v přilehlých lesních porostech.

Vladimír Mana

Už jste byli na výstavě?

Už jste navštívili výstavu „Bílé Karpaty - 20 let chráněné krajinné oblasti?“ Pokud ne, máte ještě čas do 1. října. Výstava zabírá 40 panelů a 10 vitrin ve dvou sálech v hlavní budově Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně na zámku (v parku u autobusového nádraží).

K vidění je tu spousta vzácných rostlin na herbářových arších, exponáty přibližující pestrý svět bělokarpatského hmyzu a dalších bezobratlých. Samozřejmě nechybějí ani četné exponáty zajímavých a vzácných obratlovců. Mimo to se zde seznámíte i se záchranými a výzkumnými projekty, které Správa CHKO spolu s odbornými instituty a zájmovými organizacemi realizovala během dvou uplynulých desetiletí. Jedná se například o záchranu krajových odrůd ovocných dřevin, záchranu, kultivaci a zpětnou výsadbu nejohroženějších druhů rostlin. Vystaveny jsou i různé informační

materiály týkající se CHKO Bílé Karpaty.

Otevření výstavy provedl ve čtvrtek 20. července ředitel muzea Ivan Plánka v přítomnosti cca 150 hostů. Úvodní slovo měl i ředitel Správy chráněných krajinných oblastí České republiky František Pelec a vedoucí Správy CHKO Bílé

Karpaty Petr Dolejský. Překvapivým obohacením vernisáže bylo vystoupení hudební skupiny „Mirek Černý a jeho přátelé“, které zaujalo všechny přítomné.

Výstava byla připravena autory Dušanem Trávníčkem, Marií Elsnerovou a Jiřím Kristem a je financována zlínským muzeem a Správou CHKO. Otevírací doba: denně mimo pondělí od 9 do 12 a od 13 do 17 hodin.

Pavel Bezděčka
Jan W. Jongepier

Autoři výstavy D. Trávníček, J. Krist, M. Elsnerová.

Bílé Karpaty oceněny

Od 29. června se může Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty - jako jediná CHKO v republice - chlubit nejen tím, že je biosférickou rezervací UNESCO, ale i že je držitelem Evropského diplomu (viz str. 1).

Na slavnostním předání na hradě Karlštejn se sešlo kolem 30 představitelů ochrany přírody i státní správy. Kromě Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty získaly diplom Rady Evropy také Národní park Podyjí a Národní přírodní rezervace Karlštejn. První proslov přednesl ministr životního prostředí Miloš Kužvar. Mimo jiné řekl, že získané tituly považuje za ocenění celé ochrany přírody v České republice. Diplom pak udělil ředitel pro udržitelný rozvoj Rady Evropy Tarcisi Bassi. Za tři oceněná chráněná území promluvil ředitel Správy NP Podyjí Tomáš Rothrockl. Ve svém proslovu zdůraznil, že ocenění Rady Evropy je i oceněním obyvatel chráněných území za práci, postoje a podporu v oblasti praktické ochrany přírody a krajiny.

Evropský diplom je udělován na období pěti let. Poté bude

znovu prověřována oprávněnost jeho držení. Vodičkem hodnocení bude pro CHKO Bílé Karpaty devět doporučení, která jsou k diplomu připojena:

1. zabezpečit lidské a finanční zdroje, nezbytné ke splnění požadavků přijatého plánu péče,
2. zaručit vhodný zemědělský management ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství, Ministerstvem životního prostředí, subjekty s místním působením (zemědělskými, lesnickými, Správou CHKO) a dalšími organizacemi,
3. pokračovat v současné lesnické strategii převodu na listnaté porosty a podporovat přírodní obnovu existujících listnatých porostů,
4. zvyšovat podíl lesů vyčleněných na přísnou ochranu a zřizovat vhodná ochranná pásma
5. snížení velkých počtů spárkaté zvěře na úroveň odpovídající přírodnímu biotopu,
6. vylučovat nepůvodní druhy, zejména muflona a daňka, z maloplošných chráněných území,
7. omezovat cestovní ruch mimo obce a města na lehkou infra-

Vedoucí Správy CHKO Bílé Karpaty Petr Doležal přebírá od T. Bassiho diplom Rady Evropy.

8. pomocí územního plánování zachovat celistvost regionálního tradičního stavebního dědictví, které je součástí krajiny Bílých Karpat,
9. pokračovat ve spolupráci mezi správami CHKO Bílé Karpaty a Biele Karpaty.

Vykonávání úkolů vyplývajících z těchto doporučení nebude jen věcí Správy CHKO, která je zodpovědná za každoroční posílání zpráv o postupu plnění závazků. Správa počítá s pokračováním spolupráce se zainteresovanými organizacemi, obcemi a jednotlivými obyvateli. Ministr Kužvar přislíbil na Karlštejně také veškerou pomoc Ministerstva životního prostředí.

Jan W. Jongepier

Ministr životního prostředí ČR RNDr. Miloš Kužvar

European Diploma of protected areas

awarded by the Committee of Ministers of the Council of Europe to the Bílé Karpaty Protected Landscape Area

Whereas it is desirable to promote close co-operation between member countries of the Council of Europe, with a view to conserving and enhancing the natural environment of the peoples of Europe, for the material and spiritual well-being of present and future generations;

Whereas the Committee of Ministers has instituted to that effect a European Diploma to place under the sponsorship of the Council of Europe certain protected landscapes, reserves and natural features of European interest;

I, Walter SCHWABER,

Secretary General of the Council of Europe, hereby certify that:

The Committee of Ministers,

Having regard to Resolution 950 (4) instituting the European Diploma, as amended by Resolution 1961 (29) on the regulations for the European Diploma of protected areas;

Having taken note of the proposal made by the Committee for the Admission of the Council of Europe in the field of biological and landscape diversity;

Having noted further the consent of the Government of the Czech Republic;

Having deliberated thereon;

Has, in its Resolution (2000) 13, solemnly awarded the present Diploma for the Bílé Karpaty Protected Landscape Area, to the Administration of the Landscape Area as it is recognised as:

"An example of a habitat considered as a transboundary protected area of the White Carpathians located at the intersection of several European phyto-geographical regions whose integrity in terms of the natural environment, landscape, architecture and folk traditions, is so representative of this central European region, that it must be preserved".

Has hereby placed the seal and under the sponsorship of the Council of Europe until 20 June 2005.

In witness whereof I have hereby appended my signature and affixed the seal of the Council of Europe.

Done at the seat of the Council of Europe

On 21 June 2000.

Signed
Secretary General

Přežit na rodinné farmě

V obci Poteč, nedaleko Valašských Klobouk, vede rodina Žáková malou a ještě mladou farmu. Žije hlavně z chovu masného skotu a ovcí. Hospodaří podle principů ekologického zemědělství a jsou členem PRO-BIO. Vedlejší příjem tvoří tzv. agroturistika, každoročně zde v příjemném prostředí pobývá skromný počet turistů ve stanu nebo karavanu.

František (42) a Naděžda (37) Žákoví mají dvě děti a hospodaří zde od roku 1996, kdy začali prakticky od nuly. Koupili chalupu se záměrem založit farmu. Paní Žáková před revolucí

Roubená hájenka, kterou manželé Žákoví rekonstruovali, pochází z r. 1678.

pracovala v živočišné výrobě, po rozpadu družstva procházela různými jinými zaměstnáními. František Žák je původně tesař, ale s přirozeným citem - podle manželky „se šestým smyslem“ - pro zvířata.

Bez chlévů

Hospodářství rodiny Žákovy se rychle rozrostlo. Druhý rok si ještě půjčovali nářadí, nyní už mají svůj vlastní traktor. Současné mají přes 80 ha luk a pastvin, z toho přes 50 ha na území chráně-

né krajinné oblasti. Třicet hektarů tvoří stálá ohrada pro dobytek (31 ovcí, 10 krav, 4 koně), zbytek je na seno. Aby toto hospodaření rodinu mohlo uživit, počítají s rozšířením na 120-150 ha, na kterých by se mělo pást 200 ovcí a 30 krav (plemeno Aberdeen). Dva roky ještě budou množit, potom by se už mohlo prodat první maso.

Systém hospodaření je jednoduchý ale účinný. Masný skot a ovce jsou i v zimě ustájeny venku, nemají pevné chlévy. Před deštěm, větrem, zimou i mou-

chami mají možnost se s c h o v a t v hrázích. Zvířatům to zřejmě nevádí. „Ovce mají takovou vlnu na sobě, že sniž na jejich hřbetech zůstane klidně několik dní - takovou mají izolaci. A kdybychom je zavřeli, byly by úplně nešťastné,“ říká paní Žáková. Tento způsob pastvy je úspěšně

praktikován i některými dalšími zemědělci v severní oblasti Bílých Karpat (ing. Šeligou a ing. Švejdou), od kterých převzali spoustu užitečných rad a zkušeností.

Agroturistika

A jak funguje agroturistika? Kvůli nízké návštěvnosti dosud stačil jeden záchod a jedna sprcha. Jediná investice se týkala vybudování elektrických přípojek pro šest karavanů. Zatím je celkový výdělek mizivý, poplatky

Naděžda Žáková

hostů sotva pokryjí provozní náklady a investice. Paní Žáková je však přesvědčená, že se návštěvnost postupně bude zvyšovat. „Letos je teprve druhý rok, co kemp provozujeme. A když Holanďané a Belgičané přijedou, tak často řeknou, že chtějí na jeden, dva dny, ale zůstanou dokonce týden nebo víc. Velice se jim to líbí, nemají rádi výšky, vyhovují jim ty pahorky. A nejsou na obtíž, jsou vesměs strašně hodní.“ Rodina se s nimi domluví německy (pan Žák) nebo anglicky (syn Honza). Nevýhodou agroturistiky je, že její sezóna začíná právě tehdy, když je v zemědělství nejvíce práce.

Spokojení hospodáři

Ale zpět k hospodaření. Jak se Žáková farma vyrovnává s omezením v rámci CHKO? Dá se říci bez problémů. Extenzivní způsob hospodaření je tak šetrný pro krajinu, že záměry ochrany přírody se automaticky slučují se zájmy trvale udržitelného hospodaření. Nevyžaduje žádnou trvalou stavbu a velká koncentrace dobytka by spíše zničila porosty, které ho živí. Dopasky bodláků a šfovíku zvládnou manželé a jejich 15-letý syn ručně nebo traktorem. „Tak jsme my, ochránci přírody i dobytek velmi spokojeni,“ dodává paní Žáková.

Jan W. Jongepier

Gajdy

Dudy, na Moravě známé více pod názvem gajdy, jsou hudebním nástrojem, který jako málokterý jiný v historii spolu-vytvářel hudební instrumentál tak velkého množství různých národů a kultur.

Na pozadí jejich technologického vývoje a společenského uplatnění v průběhu dějin jsou nejen historickým a etnomuzikologickým dokladem hudebního odkazu minulosti, nýbrž v řadě zemí nebo jejich oblastí dosud živě tradovaným či v duchu tradic oživeným nástrojem.

Řadíme je do skupiny aerofonů s jednoduchým nebo dvojitým jazýčkem, přičemž je lze podle rozmanitosti řady dalších znaků dále typologicky rozlišovat (s jednoduchou či dvojitou melodickou píšťalou, bezbordunové, s paralelní bordunovou píšťalou, nebo s jednou, dvěma i více samostatnými bordunovými píšťalami, dechové nebo dmýchačí, atd.).

Nejstarším ikonografickým dokladem tohoto nástroje na Moravě je vyobrazení skupiny hudebníků v Olomoucké bibli z r. 1417.

Od 16. století jsou zmínky o gajdách častější, avšak o způsobu hry na tento nástroj nevíme téměř nic, přestože gajdoši hrávali jak v prostředí vesnickém, tak ve městech. O velkém rozšíření a oblíbenosti gajd svědčí mimo jiné soupis poddaných ze vsetínského panství z r. 1666, podle něhož jenom na vsetínském panství bylo 22 gajdošů.

Samozřejmě s ohledem na historický vývoj zpěvu a hudby musely být hudební nástroje schopné hrát v tóninách odpovídajících duchu písní své doby. Lze vyslovit domněnku, že tónový rozsah gajd byl uzpůsoben starým tóninám. Diatonické durové upořádání melodické píšťaly gajd spadá do doby zesilujícího durového citění v lidové písni a hudbě, tedy do 17. - 18. století.

Nástroj jako takový prodělal svůj konstrukční vývoj. Gajdy nafukované ústy s postupem doby (zvláště během minulého století) ustoupily gajdám s dmýchačím měchem, i když ojedinelé se

nafukovací gajdy na východní Moravě objevovaly ještě i ve století dvacátém. Nová podoba nástroje umožňovala i jiný způsob interpretace písní a to zejména v tom ohledu, že gajdoš mohl téměř neomezeně svou hru doprovázet i vlastním zpěvem.

V současné době probíhá renesance zájmu o starou gajdošskou hudbu, která se čím dál více prosazuje v repertoárech folklorních souborů a to i díky tomu, že se objevují noví výrobci tohoto nástroje, vyrábějící nástroje provozně spolehlivé, umožňující poměrně přesné ladění.

Pavel Popelka

RECEPTY

Bílá houbová polévka

Letošní houbařská sezóna začala už v červenci a je možné, že jste už hub přejezení. Pokud ne, a pokud - stejně jako my - doufáte, že hřiby ještě porostou i v září, uvařte si z nich polévku:

Nakrájené houby (čerstvé nebo zmražené, v případě nouze lze použít i houby naložené v octě) uvaříme v osolené vodě s celým pepřem, novým kořením, bobkovým listem a kmínem. Když

začnou pění, přidáme na kostičky nakrájené brambory. Až brambory změkknou, přidáme 1 - 2 šlehačky nebo zakysané smetany. Zahustíme záklehtkou (hladká mouka rozmíchaná ve vodě na kašičku). Nakonec podle chuti okyselíme octem. Podáváme s čerstvým chlebem.

Monika Šupková
Uherské Hradiště

Straňanská kotlina

Straňanská kotlina leží mezi nejvýraznějšími vrcholy střední části Bílých Karpat Javořinou (na protější straně) a Velkým Lopeníkem. Přirozené centrum tvoří Strání, typická ulicová obec umístěná v horském průsmyku (vpravo uprostřed).

Ve vrcholových partiích Javořiny se nacházejí přírodě blízké bukové lesy (nahore). Hojně tu roste sněženka podsněžník (vpravo dole). Hrachor panonský (vlevo uprostřed) se vyskytuje na jediné lokalitě v České republice poblíž Strání. K zajímavým lokalitám patří i Přírodní památka Mechnáčky (vlevo dole) s výskytem řady vzácných druhů rostlin a živočichů.

Poklad na Skalkách

Už víte, že nad Hrozenkovem, co sú včil lomy, měli spíš svoje království dobří škrjatci, keří byli veselí a nikomu neublížili.

Kdysi dávno šly dvě susedky z Trebína na Rolencové na trávu. U cesty na začátku Skalek stávala velikánská stará hruška. Pod ní uviděly dva škrjatky ve špičatých klobúčkoch. Veselo sa smíli a od radosti poskakovali. Robky sa ich velice polekaly a chtěly utéct. Ten větší ale povidál:

„Ništ sa nás něbojce, ništ zlého vám něspravíme. A kedzto, že sce nás tu vidzely, nikomu něpovjece a po cesce domu sa něbudzece škrjépic, dáme vam

tolko zlata, čo len uněsece!“

Ženské ochotně slúbily, pravda, kdo by nechtěl zlato a za nic! Ten větší vytáhnul jakúsi malovanú knižečku a začal z ní číst. Pod hruškú sa objevila jeskyňka plná zlata a stříbra. Tak sa tam všeco blýskalo, až oči přecházaly, že sa obě susedky nemohly vynadivat, až ich museli mužičci pobídnut, aby si nabraly každá do plachty, co sa im líbí a co unesú.

Daly si toho do plachet tolik, že to enom tak-tak zdvihnúly, poděkovaly a s veselú sa ponáhaly dom. Po cestě ich ale chytnula závisť. Jedna druhéj sa začaly chválit a porovnávat, kerá

má zlata víc. A neostalo enom u toho! Nadávaly si a vyčítaly, né enom to, co něsly, ale aj chalúčky, zahrádky a celú rodinu. Nakonec sa pustily aj do sebe, potrhaly si šaty a došlo aj na vlasy.

Když si chtěly zlato doma vysypat, viděly, že je to enom kamění. Hned už zas byly kamarádky a společně sa vrátily na Skalky. Pod hruškú znovu uviděly ty dva škrjatky, velice sa im omlúvaly a prosily, aby každéj dali aspoň kúsek toho zlata.

Skrjatci sa dali do takého smíchu, že sa to široko daleko rozléhalo. Potom ale řekli, že už nemožú zlato dostat, protože sa jeskyňa propadla velice hluboko pod zem. Nech na zlato zapomenú, když budú ve svornosti dobře dělat každú robotu, domožú sa zlata přes nu.

Bedřich Rychlík

Papírová hnízda

O tom, že včely, mravenci nebo termity budují složitá a často i velice rozsáhlá hnízda, se učíme již na základní škole. Ve světě hmyzu je však mnoho dalších vynikajících stavitelů a k těm nejtalentovanějším patří bezesporu vosy. Především sociální, neboli společenské vosy, žijící ve velkých rodinách.

Na světě bylo dosud popsáno asi osm set druhů sociálních vos. Většina z nich žije v tropických a subtropických oblastech. U nás bylo dosud zjištěno pouze šestnáct druhů.

Najděte a prozkoumejte vosí hnízdo!

Určitě jste již viděli charakteristická kulatá vosí hnízda, zavěšená někde pod střechem kůlny, v garáži nebo ve větvích stromů. A nakoukli jste někdy do nich? Asi ne. Pokud jsou obsazena a živá, ani bych to nikomu nedoporučoval. Vosy by své hnízdo určitě bránily a zvědavost by vás rychle přešla. Ale v zimě, kdy jsou vosí hnízda beznadějně prázdná, to můžete s klidem udělat. Hnízdo podložte rukou nebo nějakou plochou krabicí a opatrně je od stropu odřízněte dlouhým nožem. Potom můžete někde na stole hnízdo postupně rozebrat. Při tom zjistíte, že kouli

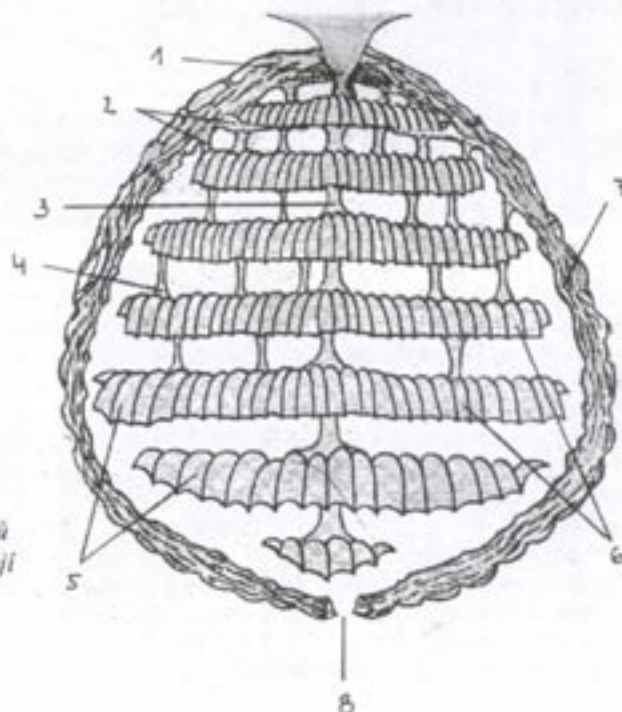
tvoří několikvrstevný obal papíroviny, který je doslova naplněn plochými vzduchovými kapsami. Obal je zdánlivě velmi křehký, ale dokáže odolávat větrům, dešti i nárazům letícího hmyzu a přitom vynikajícím způsobem izoluje střed koule od výkyvů teplot v okolí. Podotýkám, že ne všechna hnízda vosy postaví v kůlnách a na půdách. Některé druhy vos zavěšují svá kulovitá hnízda do korun stromů a keřů, jiné je budují pod zemí v opuštěných norách savců.

Co skrývá obal?

Pokud z hnízda odstraníte obalovou vrstvu, objeví se před vámi jádro hnízda (viz obr. 1). To je tvořeno několika pláštve mi se stovkami šestibokých buněk, ve kterých se vyvíje larvy vos. Pláštve tvoří jednotlivá patra jádra, která jsou mezi sebou spojena vždy na několika místech pevnými sloupky. Z nejvyššího patra míří vzhůru mohutná stopka. Ta prochází i krycím pláštěm a je upevněna ke stropu, trámu nebo větví. Nese celou tíhu hnízda. Některá hnízda dosahují na

vrcholu svého rozvoje velikosti kopacího míče a uvnitř mohou obsahovat až deset pater pláštve. Úžasné je, že takovouto složitou a velkou stavbu vybuduje vosí rodina za jedinou sezónu, tedy zpravidla za čtyři až pět měsíců (obr. 2). Tropické druhy vos, jejichž život není ukončen příchodem zimy, budují hnízda kontinuálně dlouhé roky a ta bývají někdy obrovských rozměrů.

Obr. 1 - Průřez vosím hnízdem

- 1 - nosná stopka
- 2 - boční sloupky, o které se opírá kopule pláště
- 3 - silné středové sloupky
- 4 - tenké podpůrné sloupky
- 5 - velké buňky, ve kterých se vyvíje larvy budoucích královen a samečků
- 6 - normální buňky, ve kterých se vyvíje larvy dělnic
- 7 - mnohvrstevný ochranný plášť hnízda
- 8 - vstupní otvor

Stavební postup

U nás, vždy na jaře, začíná vše od počátku. Vosí královna, která se narodila minulého roku začne koncem jara se stavbou hnízda. Na vyhlédnutém místě upevní stopku, na jejímž konci vytvoří dvě malé šestiboké buňky (jak již tušíte, šestiboké buňky nejsou výhradním patentem včel). Tyto buňky zastřeší jakýmsi plochým talířkem. Ten potom protáhne do tvaru polokoule a nakonec v kulovitý plášť velikosti velké třešně.

Na spodu pláště je úzký vstupní otvor. Do buněk naklade vosí královna vajíčka a než se vylihnu larvičky vytvoří kolem pláště hnízda ještě jeden nebo dva stejného tvaru, vždy o něco větší. Potom vosí máma postupně zvětšuje i jádro hnízda. K prvním dvěma buňkám přidává další a další, až vznikne základ první pláště (obr. 3).

Jakmile se okrajové buňky začnou dotýkat vnitřního pláště, začne vosá s přestavbou hnízda. Plášť strhne a vybuduje nový, o něco širší. Když se vylihnu její první dcery - dělnice, začne se hnízdo rozvíjet mnohem bouřlivěji. Vosí máma již neztrácí čas se stavbou hnízda a sháněním potravy, na to má přece pracovitě dcery! Začne klást množství vajíček a vosí dělnice pokračují s rozšiřováním hnízda. Je to nekonečný proces bourání a

stavění, kdy se neustále mění rozměry hnízda, velikost a počet pláští, buněk i stopek a sloupků.

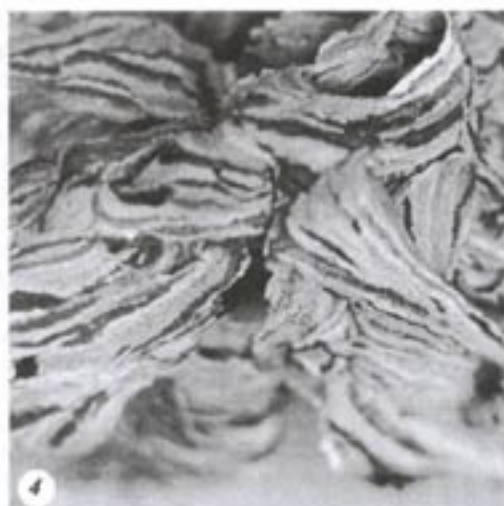
Stavební materiál

Co je to vlastně za materiál ta papírovina a jak vzniká? Je to velice jednoduché. Vosy svými pevnými ozubenými kusadly ohryzávají nebo spíše seškrabávají staré dřevo. Třeba střešní trámy, stará vrata nebo ploty. Dřevní vlákna, která seškrabou, rozžvýkají a smísí se slinami.

Vzniklou papírovou kaši přinášejí v kuličkách k hnízdu a během chvíle z ní kusadly vytvoří jemné ploché plátky pláště, nebo stěny buňky či stopky. Po vyschnutí je papírovina lehká, pevná a jednotlivé části jsou navzájem dobře spojené.

Papírovina a tedy i hnízdo má barvu podle dřeva, které je vosami ohryzáváno. Nejčastější je šedá, podle šedivých zvětralých prken. Může však být i světle okrová a nebo žhaná, pokud je v okolí hnízda pestrý výběr starých dřev (obr. 4).

Je zajímavé, že princip vzniku vosí papíroviny je velmi blízký principu výroby papíru. Však se traduje, že vynálezci dřevního papíru brali inspiraci právě u vos. Nutno konstatovat, že si toho všimli docela pozdě. Prakticky až do konce osmnáctého století se papír vyráběl jen z vlny a hadrů, ve starém Egyptě ze slisované

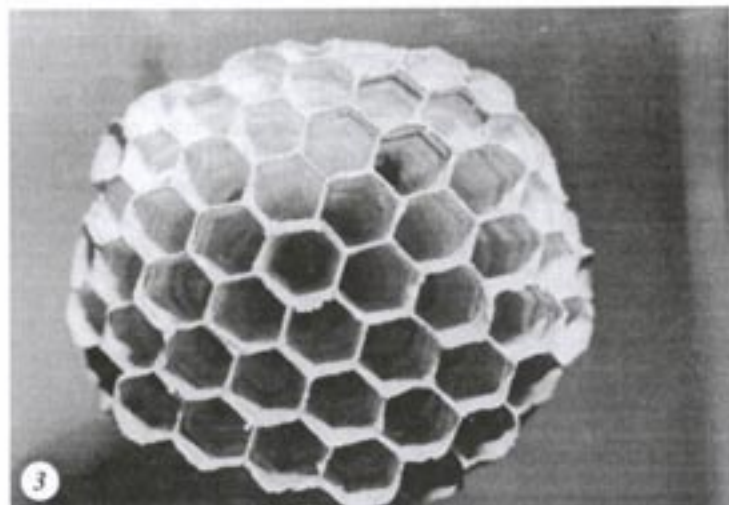
dřevě papýru. Vosy nás dokonce předběhly i s recyklací papíru. Při nekonečných přestavbách svých hnízd vybouraný materiál neodhazují, ale po sežvýkání dokonale recyklují.

Stavební zázrak

Vosí papírová hnízda jsou jedním z vrcholů stavitelství ve světě hmyzu. Jsou dokonalou ukázkou jednoduché a úsporné technologie zpracování dřeva, která jakoby vycházela z hlubokého poznání pružnosti a pevnosti materiálu i jeho izolačních vlastností. A co je ještě jedinečné, že tato neobyčejná díla vznikají bez koncepčních příprav a odborného vedení a jsou dílem zdánlivě chaotického konání stovek a tisíců právě narozených individuí, jejichž život je v nejlepším případě vyměřen na dva měsíce.

Vosí stavby nás fascinují již řadu staletí, jak dokazuje i citát z Memoárů, které před více než dvěma sty lety napsal slavný francouzský přírodovědec René Réaumur: „Toto malé město není tak postavené jako naše, ale má vlastní symetrii. Ulice a domy jsou rovnoměrně rozloženy, ze všech stran město obklopují stěny. Třeba, že jsou jen papírové, pro ty účely, kterým slouží, jsou dostatečně pevné.“

Pavel Bezděčka

O tom, proč jsou malá divoká prasátka pruhovaná

Náš příběh začal kdysi dávno, takhle v polovině května. Kouzelník Futuro připravoval jakýsi tajemný lektvar, snad proti mravencům, co mu pořád lezli do kuchyně. Nesmírně důležitou částí toho lektvaru byl hadí mord nachový. Nebojte se, není to nic hrůzostrašného. Je to taková docela hezká bylinka, co kvete žlutě a vypadá jako malé sluníčko. Kouzelník po paměti sáhl do regálu pro temnou láhev, ve které přechovával hadí mord vysušený a na prach rozmletý, odstranil zátku a přiměřeně nasypal do hrnce. Tedy chtěl nasypat, jenže ouha! Lahvička byla prázdná. Naštěstí byl květen a tak Futuro odstavil hrnce s plotny, popadl velkou brašnu a hůl a vyrazil na Kamenitou stráň, kde tou dobou hadí mord nachový vždycky kvetl.

Dlouhými kroky spěchal nejprve kolem potoka, potom velkou bažinatou loukou až dorazil k Dubovému kopci. Kamenitá stráň ležela na jeho opačné straně a cesta k ní vedla hlubokou temnou roklí, která kopec doslova přetínala. Kouzelník tudy nechodil rád, protože rokle byla opravdu temná a k tomu ještě studená a vlhká a smutná a .... a vůbec! Toho dne však pospíchal, protože na něj čekal rozvařený lektvar a tak se pustil roklí rychle kupředu. Uprostřed, v nejhlubší a nejtemnější části, uslyšel Futuro prapodivné zvuky. Nejprve se mu zdálo, jakoby někdo v podzemí zpíval. Že by Trpaslíci? A takovými tenkými hláskami?! Kouzelník se zastavil a zaposlouchal. Ale ne! Teď mu to připadalo, jakoby na něj někdo volal. UUUuuu, UUUuuu, UUUuuu..... Jezinky? Teď dopoledne? To je přece hotový

nesmysl!

Po chvíli kouzelník zjistil, že zvuky přicházejí z nedaleké pukliny ve skále. Nakoukl tam a představte si! Docela vzadu na zemi se krčilo a hlasitě nařikalo pět mrňavých černých prasátek! Všecka byla nesmírně vyděšená, čumáčky celé uslintané a dokonce pod nimi byla malá loužička.

„Copak se vám stalo, drobečkové a proč tak nařikáte“, ptal se jich konejšivě kouzelník Futuro a přitom je hezky jedno po druhém kladl do své velké brašny. „Odnesu vás pryč z téhle hrozné díry. A kde máte maminku? Hned u ní budeme!“

Ještě chvíli to trvalo, než se prasátka uklidnila, a mohla vyprávět svůj příběh. Tak se kouzelník dověděl, že jejich maminku v noci přemohl a odnesl sám Velký Medvěd, postrach Dubového kopce. Dokonce prý honil i je, ale prckové utekli do rokle a skryli se ve skalní puklině.

„Vy jste ale statečná prasátka,“ užasl kouzelník. „Teď už bude všechno v pořádku, já se o vás postarám. Budu jako vaše maminka! Nebo spíš tatínek, hmmm.“

A tak se stalo. Kouzelník zapomněl na hadí mord i na lektvar a spěchal s prasátky domů. Ve své věži jim připravil hezký pokojík, který obratem kouzelnické hůlky vybavil postýlkami s pruhovanými peřinami, stolečky a židličkami. Přičaroval i velkou skříň, co v ní byla řůra hraček a pastelek a skicářů a také tam na ramínkách viselo pět pruhovaných pyžam, to aby ladila s novými peřinami. Prasátka byla celá pryč, když ten pokojík uviděla a za chvíli v něm byla jako doma.

Fróna a Fáňa byly holky a nejraději si hrály s malými plyšovými selátky. Franta a Fanda byli kluci a ti si nejvíce hráli s kuželkami a s balonem. Páté prasátko se jmenovalo Ferda. Byl to také kluk, ale byl úplně jiný. Celé dny trávil na zahradě a neustále se motal kouzelníkovi pod rukama. Společně sadili zeleninu, přesazovali růže a zalévali. Když musel kouzelník někam na pochůzky, zůstával Ferda v zahradě celý den sám. Zábavu si vždycky obstaral. Třeba svým pevným ňufákem hezky opatrně prokypřil půdu kolem angreštů, nebo vytahal plevel ze záhonu mrkvičky a jindy zase ležel půl dne a pozoroval námluvy hlemýžďů.

Jednou se Ferda zatoulal do zadní části zahrady, kde mezi záhony zahradních malin rostlo několik řad mladých višní. Stál tu i sušák na prádlo, na kterém ve vánku vlálo patero vypraných pruhovaných pyžam. Ferda zkusil jestli jsou suchá a v tom jej napadlo, že se celý pruhovaný projde po zahradě, aby ti našňoření strakapoudi, špačci a další ptačí fešáci věděli, že i prasátka mohou být hezky barevná. Jenže sotva udělal v pyžamu pár kroků, uslyšel zpoza plotu podivné hlasy. Zastavil se pod blízkou višňou a zaposlouchal se. Hlasy zněly čím dál blíže, až nakonec uviděl dvě velké plížíci se lišky.

„Měla jste pravdu paní kolegyně,“ ozvala se právě první z nich. „Zřetelně cítím ta mrňavá prasata

až tady. Velký Medvěd nás pochválí, až mu je přineseme! Jen aby se kouzelník nevrátil dřív, než je pochytámel!"

„Nebojte se, moje milá, kouzelník se rozhodně nevrátí před západem slunce. To už ta čuřata budou na naší hostině," řekla ta druhá liška a ukrutně se rozchechtala. Hned poté se obě protáhly dírou v plotě a začaly šmejdít po zahradě.

„To je můj konec," napadlo Ferdu. „Teď mě v tom pitomém pyžamu uvidí, chytí a zakousnou." Chtěl se rychle svléknout, ale strach jej úplně ochromil. Srdece mu bušilo až v krku, když pozoroval lišky, jak se k němu blíží. Málem vykřikl hrůzou, když se na něj větší liška podívala a potom byl dočista zpitomělý z toho, co se dělo dál. Liška totiž, ačkoli se na Ferdu dívala co bys rukou dosáhla, jej neviděla! Jen stála a hleděla. Nakonec zakroutila hlavou a zabručela.

„Mám nějaké mámení nebo co! Zdá se mi, že jedno z těch čuřat musí být někde tady, na dosah. Cítím je, ale nic nevidím!"

„Kdepak mámení, to je obyčejný hlad!" odpověděla druhá liška. „Pojďte, proběhneme celou zahradu a nebudou-li tam, vlezeme pro ně nahoru do kouzelníkovy věže."

Sotva lišky odklusaly, Ferda ulehčeně vydechl a začal rozumně uvažovat. „Jakto, že mne neviděla? Někaké Futurovo kouzlo?" Potom se však rozhlédl a pochopil. Sluníčko, prosvítající višňovým sadem a malinami, nakreslilo do trávy a na kmeny višní plno pruhů stejně barevných a širokých, jaké byly na jeho pyžamu. Proto jej liška cítila, ale neviděla. Dobře, že se ani nepohnul, dokonale splynul s okolím. Náramná věc! Ferda by nejraději hlasitě zajásal, ale uvědomil si, že ostatní prasátka jsou

v nebezpečí. Běžel do věže co mu nožičky stačily. Dřív, než lišky skončily s obhlídkou zahrady, byly už vstupní dveře zavřeny na závoru a všechna spodní okna měla zavřené okenice. Marně se lišky dobývaly dovnitř. Marně na prasátka volaly a lákaly je ven. Nikdo jim neotevřel. Sotva se setmělo, vrátil se kouzelník domů. Jen se objevil v zahradní brance, lišky zmizely jak pára nad hrncem.

Futuro se notně divil, když uviděl dveře i okna pozavírané a ještě víc se divil potom. Celý večer mu prasátka vykládala o liškách a prožitém nebezpečí a Ferda musel několikrát opakovat svůj zážitek s pyžamem. Nakonec si kouzelník vzal slovo sám.

„Víte, děcka, už dlouho jsem vám to chtěl povědět. Já vím, že je vám tady dobře a že vám nic nechybí. I já jsem rád, že jste tady a že mi děláte ..... společnost." Futuro chtěl vlastně fíct rodinu, ale měl jaksi sevřený krk a slzičky na krajíčku, tak to takhle obešel. „Ale rostete jako z vody a měli byste žít v lese. Učit se tam věci, co je budete potřebovat napořád. Zatím si jen hraje v pokojíčku a tady Ferda dokonce zahradničí. A to není to pravé pro divoká prasátka."

Futuro udělal dramatickou přestávku, vysmrkal se a potom pokračoval. „Nu, měli byste jít do lesa a žít divoce a přirozeně, jak se sluší a patří. Až do dneška jsem se toho bál, ale díky Ferdovi se už o vás bát nemusím. Přičaruji vám na tělíčka ty báječné pruhy a ony vás uchrání lépe než já. A až vyrostete a budete silní, pruhy samy zmizí."

A tak je tomu i dnes. Malá divoká prasátka jsou pruhovaná, jakoby chodila v pyžamu. A zastaví-li se v křoví, nikdo je nevidí.

Pavel Bezděčka

ZELENÁ PLANETA

O zeleném mužíčkovi

Byl jeden krásný les a uprostřed toho lesa stál veliký hrad. V tom hradu žil král, královna, princezna a poddaní. Hrad byl porostlý zelení. Král se jmenoval Artuš II. Byl hodný, zdatný, ale i tvrdou rukou uměl zasáhnout. Královna Igrain byla krásná a milá. Avšak nejhezčí byla princezna. Měla sotva osmnáct let a už o ni měli zájem všichni princové z celé zeměkoule. V hradu měli jednoho zlého mužíčka. Ten

mužíček se jmenoval Smetáček. Všude rozhazoval smetí a dělal nepořádek v lese i okolí hradu. Ráno, když už byli všichni vzhůru a chtěli se jít projít do zahrady, nemohli vyjít z hradu ven. Smetáček rozházel tolik odpadků, že se hradní brána nedala otevřít. A tak všichni volali o pomoc. Volali sedm dní a sedm nocí, až je jeden mužíček zaslechl. Vydal se směrem, odkud volání zaslechl. Šel a šel, až došel do špinavého krá-

lovství. Uviděl, jak nějaká postava rozhazuje papírky. Mužíček si řekl, že když toho zlého špindiru vykoupe v potoce, možná už nebude dělat nepořádek. Chytil Smetáčka hodil ho do potoka a hle, celé království bylo najednou čisté, bez odpadků a král s královnou byli rádi, že je mužíček zachránil. A tak se rozhodli, že mužíčkovi dají jméno Zelený mužíček.

A jestli neumřeli, tak tam žijí dodnes.

Jakub Zapala
6.B ZŠ U Červených domků
Hodonín

Osmisměrka

B O M Š J R D E C S
 K U B E I E B E R J
 K A D O N Ě V A I E
 N L K A R O P L H Ř
 E Í S T R O M Y B Á
 U A Ě Í S Š V U C B
 J E J D M E K I A O
 R L O P O T V P C U
 A K I S O M Í Š Š E
 E A K S A L G U O D

buk, borovice, cedr, cypřiš, douglaska, dub, habr, jasan, jedle, jeřáb, jilm, jirovec, lípa, modřín, osika, švestka, topol, muk

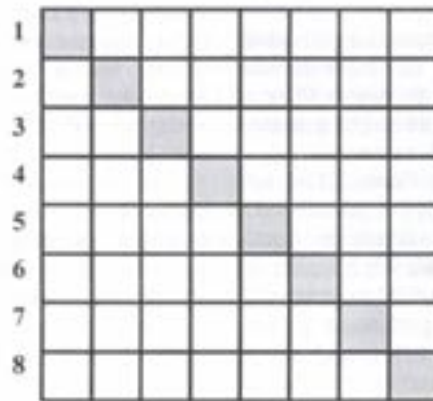
V tajence vyjdou dva méně známé druhy ovocných dřevin.

B

1. indiánské obydlí

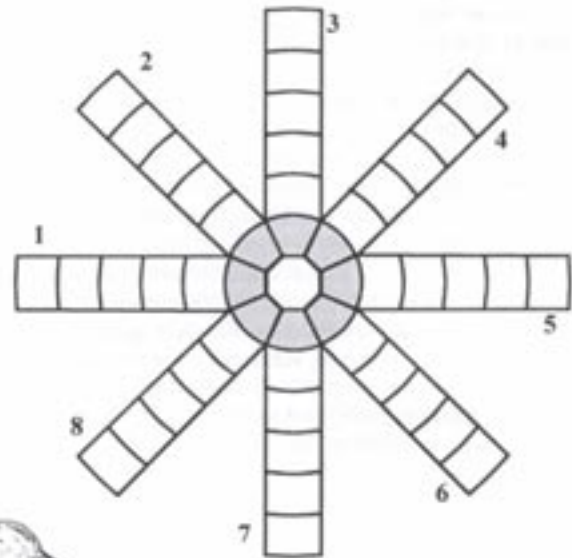

Doplňovačky

A

1. obec na Horňácku
2. název zříceniny hradu u Suchova
3. brzy na jaře kvetoucí bylina; její až 60 cm velké listy se objevují po odkvětu; roste na vlhkých místech
4. ptáček s chocholkou na hlavě
5. již v zimě kvést začínající rostlina, často pěstovaná na zahrádkách
6. region v Bílých Karpatech
7. název lihoviny vyráběné z medu
8. název jedné z bělokarpatských orchidejí

Správné odpovědi z minulého čísla:

Luštěnka - 1. Jazevčí, 2. tesařík, 3. krkavec, 4. kopřiva, 5. Velička, 6. Beskydy, 7. jezevec; tajenka: jirovec
 Poznáš, co sem nepatří? - 1c, 2d, 3a, 4c, 5c, 6a, 7c, 8a, 9c, 10d, 11d, 12b, 13b, 14c.

6. vzácný polní plevel
7. kterou typicky ptačí činnost ptákům nejvíce závidíme?

Výstava o změnách krajiny a sídel

V rámci 20. výročí Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty sestavili tři pracovníci Správy putovní výstavu s názvem „Změny krajiny a sídel Bílých Karpat v průběhu sta let“.

Cílem výstavy fotografií je ukázat změny krajiny a sídel v průběhu 20. století a tak zachytit její vývoj - co se zachovalo, co zaniklo a čím bylo nahrazeno. Na deseti panelech je ukázána proměna čtyřiceti míst v krajině Bílých Karpat. Výstava už byla umístěna v Luhačovicích, Poteči, Slavičíně, Šanově, Štítně nad Vláří, Velké nad Veličkou.

Srovnávací fotografie ukazují, jak mozaiková krajina se často změnila v několik velkých celků nebo

naopak méně přístupná místa zarostla náletovými keři. Přibýlo staveb v obcích, v okolí sídel vyrostly areály zemědělských družstev a do volné přírodní krajiny pronikla chatová výstavba. Krajina i sídla byly protkány sítí sloupů elektrického vedení a zastavěna atypickými stavbami domů. Přesto ještě dnes stačí popojít o kousek dále a objeví se pěkná krajina, která stojí za to shlédnout.

Výstava lze objednávat na Správě CHKO Bílé Karpaty, pracoviště Veselí nad Moravou (tel. 0631-324792).

Vít Hrdoušek

Poděkování

Časopis Bílé Karpaty je financován z různých malých finančních zdrojů a neustále bojuje o existenci. Proto jsme byli potěšeni, že mnoho předplatitelů dobrovolně přispělo víc než určené minimum 68,- Kč na rok. Za přeplatky 12 až 82 Kč patří poděkování následujícím:

A. Hozáková (Velká nad Veličkou), B. Koč (Pozlovice), J. Kostka (Vlčnov), J. Okénka (Nová Lhota), M. Stránský (Uherské Hradiště), M. Ušáková (Bojkovice).

Také chceme poděkovat řadě obcí za jejich příspěvky.

Všechny obce v oblasti Bílých Karpat dostávají dva kusy časopisu bezplatně, přesto se tyto obce rozhodly uhradit náklady dvou výtisků: Bojkovice, Březová, Horní Lhota, Lipová, Nezdenice, Petrov, Radějov, Tasov, Tvarožná Lhota a Záhorovice.

Za příspěvky různé výšky děkujeme obcím Bánov, Blatnička, Komňa, Nedašov (200,- Kč); Haluzice (300,- Kč); Bystřice pod Lopeníkem, Loučka, Slopné, Strání, Suchov, Šanov, Újezd (500,- Kč); Hrubá Vrbka, Lipov, Louka, Radějov, Sehradice, Starý Hrozenkov (1000,- Kč).

Redakce

Bílé Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s. (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty za podpory Nadace rozvoje občanské společnosti z prostředků Evropské Unie v rámci programu Phare a Nadace Open Society Fund.

Kontaktní adresy: VIS Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 0631 / 32 25 45, 32 47 92
e-mail: csop@es-servis.cz
Jan W. Jongepier

Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
686 01 Uherské Hradiště
tel., fax: 0632 / 55 16 37
e-mail: stuz.bk@brn.pvtnet.cz
Jana Hajduchová

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Vlasta Ondrová, Pavel Popelka, Jiří Pšurný

Autoři fotografií: Jan W. Jongepier (str. 2, 3, 12, 14, 15, 16, 18), Michal Hájek (str. 4), Robert Trbola (str. 5), Rostislav Švehlík (str. 7), Josef Dufek (str. 9), Marie Zavadilová (str. 13), Bohumil Jagoš (str. 14), Jana Hajduchová (str. 15, 17, 19), Stanislav Knotek (18), Pavel Bezděčka (str. 20, 21), Vladimír Šácha (str. 22)

3. číslo ročníku 2000 vychází v září 2000

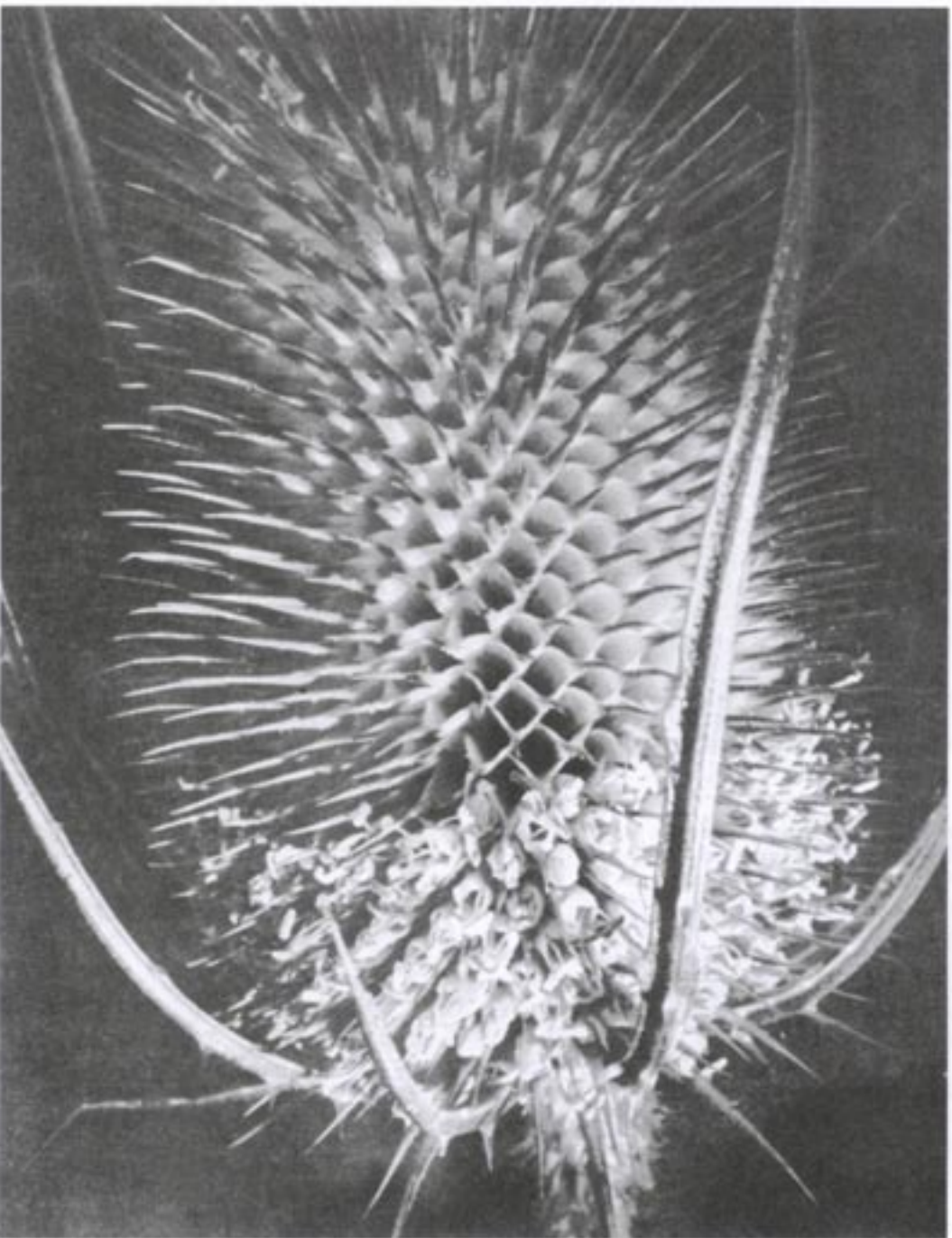
Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník V, číslo 3, náklad 1500 ks, cena 17,- Kč

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-957/99 ze dne 25. 2. 1999.

*Děti vyslovují nesčetné něžné city, které dospělí
také mají, ale nevysloví.*

Jean Paul

Podávání novinových zásilek povoleno
JmŘ ČP č.j. P/2 - 957/99 ze dne 25.2. 1999.
Výplatné hrazeno v holovosti

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Barborské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 17,- Kč